

Cimbora

2020.
december

A **Cimbora**
ÚJ KÖNTÖSBEN
AZ INTERNETEN

"S MARADOK A RÉGI KÖSZÖNÉSSSEL, MET
EGYSZER ÚGYIS LESZ MEGINT: ÉJJEN A (SENGÖ,
ÉJJEN A HO SZÚ SZÜNETHET!"

Az online megjelenítést az Erdélyi Médiatér
Egyesület teszi lehetővé.

Cimbora

kíváncsi diákok lapja

2020. december, XXX. évfolyam

Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

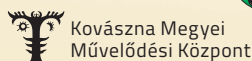
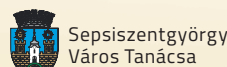
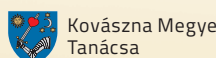
A Cimbora árát a Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE1505V01455331500
BRD Sf. Gheorghe, Fundația Cimbora
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edő,
Jakab Villő Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Müller Henrietta, Szonda Szabolcs, Szócs Imre,
Vetrő-Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Csillag István illusztrációja
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimbora Alapítvány
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában

Cimbora-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓINK

Tartalom

Cimbirodalom

„Különösen szeretek kamaszoknak mesélni”

Beszélgetés ZALKA CSENGE VIRÁG mesemondóval 4. oldal

ZALKA CSENGE VIRÁG

Ribizli a világ végén 6. oldal

Óriásölő Margaret 8. oldal

Csak 1 vers

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ ROVATA

Walt Whitman: Ülök és nézem 11. oldal

Cimbirodalom

Maryse Condé: Afrikai történet (2.)

(részlet, SZÓCS IMRE fordítása) 12. oldal

VÉGH BALÁZS BÉLA ROVATA

Hagyományos cigány mesterségek és foglalkozások – Fémművesség II. 14. oldal

Szín-tér

VETRŐ-BODONI BARNABÁS ROVATA

Amikor csoda folytán megelevenedik a mű
A Szín-téren: ERNEST ZACHAREVIC litván művész 16. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA ROVATA

Régi idők karácsonyi üdvözlései 18. oldal

Edóságok

GERGELY EDŐ ROVATA

Szegény Mikulás, szegény angyal 19. oldal

Otthon a természetben

KÖLLŐ ZSOLT ROVATA

Télen a természetben 24. oldal

Ti írtátok

Koronázatlan koronás versek 25. oldal

Pad alatt

A háziállatokra is maszkot húztak az 1918-as spanyolnáthajárvány idején 28. oldal

Cimbi naplója 29. oldal

Keresztretjvény

FORRAI TIBOR rovata 30. oldal

Cimbi képtára

KÓNYA ÉVA rovata

Jézus születése felvidéki reneszánsz oltárképeken 31. oldal

ZALKA CSENGE VIRÁG

„Különösen szeretek kamaszoknak mesélni”

Zalka Csenge Virág *Ribizli a világ végén* című első meséskönyvével 2020-ban elnyerte Az Év Gyerekkönyv Írója címet. Jó hír az olvasóknak, hogy azóta már a kiadvány párját, *A kalóz királynőt* is a kezünkben tarthatjuk. Zalka Csenge Virág ritka mesterség és tudás birtokosa, hiszen hivatása a mesemondás, a világ számos szegletében megfordult mesélőként, de nem is tért haza üres kézzel. Mesemondói diplomáját az Amerikai Egyesült Államokban szerezte, és számos izgalmas helyen mesélt, még egy őskori halomsír belsejében is, Írországbán. A szerzőt ritka mesterségéről, a mesemondásról, a mesék életéről kérdeztük, és arra is megkértük, hogy ajánljon meséi közül olvasóinknak.

– **Hogy találtál rá a mesemondásra, erre az egyre ritkább mesterségre?**

– Mindig is nagyon szerettem történeteket mondani, sokat meséltek nekem a szüleim, nagyszüleim gyerekkoromban. Már egyetemre jártam, régészet szakra, amikor az internetről megtudtam, hogy ma is léteznek hivatásos mesemondók, akiknek az a szakmájuk, hogy járják a világot és meséket mondanak. Azonnal tudtam, hogy nekem ez lesz a hivatásom. Ez 2006 júliusában volt, és még ugyanazon a napon feliratkoztam egy angol nyelvű levelezőlistára, és írtam nekik, hogy itt vagyok Magyarországon, és mesemondó szeretnék lenni. Másnap reggelre tele volt a postafiókom lelkesítő, támogató üzenetekkel, hasznos tanácsokkal és mesékkel a világ mesemondóitól. Hát így kezdődött!

– **Melyik a kedvenc meséd a ribizlis és a kalóz királynős kötetedből? Mondanál pár szót róluk, a történetükről?**

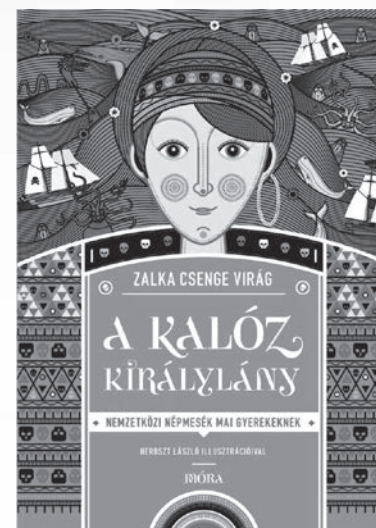
– Nagyon nehéz egyet-egyet választani, hiszen mindkét kötetet a kedvenceimmel töltöttem meg, ezért inkább választok olyat, amelynek érdekes története van! *A Ribizlinél* nagyon szerettem *A só* című mesén dolgozni. Ezt sokan ismerik, rajzfilm is készült belőle, és amikor megkérdezem a magyar ismerősöket, a legtöbben ezt nevezik meg kedvenc népmeséjüknek. **Amikor a könyvön dolgoztam, egy-egy mesének megkerestem rengeteg változatát, hogy ki tudjam választani a legizgalmasabbat.** A Néprajzi Múzeum archívumában találtam egy egészen különleges, kiadatlan verziót *A só* meséjére egy Jóni Ferenc nevű cigány mesemondótól. Ebben szerepel egy jó

boszorkány, aki segít a lánynak helyretenni a dolgokat. Azonnal megtetszett a boszorkány figurája és a mese többi apró részlete is, ezért végül ezt a változatot válogattam be a kötetbe.

*A kalóz királynő*nek például a címadó meséjét szeretem nagyon. Évekkel ezelőtt felléptem Amerikában, St. Louisban egy mesemondó-fesztiválon. A fesztivál egyik szünetében egy könyvtárba ültünk be pihenni. Én természetesen azonnal megkerestem a meséskönyves polcot, és taláalomra elkezdtem levenni róla köteteket. Az egyiket felütve akadt meg a szemem ezen a mesén. Csak annyi időm volt,

hogy gyorsan leírjam a könyv címét és a mese forrását, aztán menni kellett tovább – de később volt alkalmam megkeresni és elmerülni benne. Nagyon örülök, hogy a magyar olvasókkal is megoszthatom ezt a kalandos, izgalmas mesét!

– **Milyen különbséget látsz a hangzó mese és az írott formája között?**

– Más-más a nyelvezete az írott és az élőszóban mondott mesének. Élőszóban sokkal többször ismétli magát a mesemondó, kis változtatásokkal elmondja kétszer ugyanazt, hogy időt adjon a közönségnek elmerülni a történetben. Cserébe élőszóban nem kell a párbeszédnél hozzátenni, hogy „mondta a király”, „mondta a legény”, mert az előadásból, az arcomból, a hanglejtéséből egyértelmű, hogy éppen ki beszél. Rengeteg ilyen apró különbség van. Nagyon könnyű hallás után megkülönböztetni az élőszavas mesélést a szövegsválástól. A mesemondók ráadásul előadás közben sokszor beszélgetni is szoktak a közönséggel, vagy ki-kiszólnak a meséből, amitől játékosabb lesz az egész.

– **Hogyan látod a népmesék életét, személyiségét? Mitől változnak?**

– Minden hagyományos mesemondó a saját ízléséhez alakítja a meséit. Kiszínezzük őket, igazítunk rajtuk – egyrészt

azért, hogy magunkénak érezzük őket és élvezettel meséljük, másrészt pedig azért, mert változik a világ. **A mesemondónak mindig felelőssége van a hallgatósága felé, hogy olyan történeteket mondjon nekik, amelyek megőrzik a hagyomány legszebb formáit, de közben befogadhatók és értékesek a mai gyerekek, felnőttek számára is.** Én leginkább akkor szoktam tapasztalni, hogy általában egy-egy mese, amikor elkezdem mondani, és a közönség reakcióit figyelem közben. Ilyenkor tulajdonképpen együtt alkotjuk újra a történetet: a mesemondó és a hallgatók közösen.

– **Hol, hogyan és kiknek mesélsz? Írsz saját meséket is, vagy közösen a hallgatósággal?**

– Az előző gondolatot folytatva: előfordult már, hogy egy mese apránként teljesen új történetté alakult az előadások folyamán, és szinte észre se vettem. Ez természetes része a mesemondásnak. Írni nem szoktam meséket úgy, hogy leülök, és magamtól alkotok valami újat. Novellákat, regényeket szoktam, de az egy teljesen más műfaj.

Nagyon sok helyen meséltem már, mindenféle közönségnek, egészen apró gyerekektől a felnőttekig. Különösen szeretek kamaszoknak mesélni, ők nagyon klassz közönség – írtam is egy könyvet kamaszoknak szóló mesékkel, *Hősök és pimaszok* a címe. Rengeteget utazom, külföldön is sokat mesélek – jártam az Egyesült Államokon kívül Írországbán, Olaszországban, Spanyolországban, Svájcban, Angliában, Görögországban és még sok más izgalmas helyen. Meséltem iskolákban, múzeumokban, könyvtárakban, fesztiválokon, gyermekotthonokban, templomokban, mindenféle rendezvényen – sőt, egyszer még egy őskori halomsír belsejében is, Írországbán!

Kérdezett: Jakab Villő Hanga

„Mindkét kötetet a kedvenceimmel töltöttem meg”

Zalka Csenge Virág két kötetéből egy-egy mesét választottunk ízelítőül, hiszen ennél jobb ajánlója talán nem is lehet ezeknek a tartalmas, humoros és a mai fiatalok nyelvén szóló könyveknek. Míg a *Ribizli a világ végén*ben mai gyerekeknek szóló, régi magyar népmeséket olvashatunk, *A kalóz királynő*ben kitarul a meseirodalom, és nemzetközi népmeséket találunk a világ minden tájáról.

A két kötet titka, hogy szerzőjük mesemondóként ismeri a mesélés igaz hagyományát, az előadásmódban élő és változó mesék erejét, így érthető és megérintő történeteket olvashatunk tollából.

ZALKA CSENGE VIRÁG

Ribizli a világ végén

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl, élt egyszer egy szegény özvegyasszony az egyetlen lányával, akit Ribizlinek hívtak. Azért kapta ezt a különleges nevet, mert gyermekkorától kezdve semmi mást nem volt hajlandó enni, csak ribizlit. Az édesanyja teleültette a ház kertjét ribizlivel – pirossal, fehérrel, feketével –, hogy a lánya kedvére csemegézhesen belőle. Egy nap azonban hogy, hogy nem, betegség támadta meg a bokrokat, és mind kiszáradtak. Kedvenc gyümölcse nélkül Ribizli ágyának esett, és olyan beteg lett, hogy az édesanyja az életéért reszketett. Hogy megmentse a lányát, az özvegyasszony éjszaka beszőkött a szomszédos kolostor kertjébe, ahol bősséggel termett a ribizli. Már tele is szedte a kosarát, amikor egyszerre előbukkant az apácák főnöknője és lefülelte.

– Mit keresel itt, te tolvaj?

– Bocsásson meg, kegyes asszonyom! Nem loptam én semmit soha életemben, de a lányom nagyon beteg. Félek, ha nem viszek neki ribizlit, éhen hal!

Elcsodálkozott az apácafőnöknő; sehogyan sem akarta elhinni, hogy egy lány annyira szeretheti a ribizlit, hogy meghalna nélküle. Elment az özvegyasszonnyal a kis házikóba, és amikor a saját szemével látta a szép, fiatal lányt nagybetegen feküdni, megérett rajta a szíve.

– Küldd el hozzánk Ribizlit a kolostorba, jó asszony! Jó helye lesz ott, és a kertünkből annyi ribizlit ehetsz, amennyit csak szeretne.

Fájt a szíve az özvegyasszonynak, hogy kolostorba küldje az egyetlen lányát, de nem látta más módját, hogy Ribizli megmeneküljön. Így aztán a lányt azonnal a kolostorba szállították; amint megízlelte a kedvenc gyümölcsét, visszatért a szemébe a fény, és attól a naptól fogva megint boldogan járt-kelt, mintha mi sem történt volna.

A kolostori élethez viszont sehogyan sem fűlött a foga, mindig kifelé nézegetett az ablakon.

Egy napon, ahogy Ribizli a kolostor ablakából nézelődött, arra sétált a király három fia. A legidősebb megpillantotta a csinos lányt az ablakon, és megtorpant. A középső, aki szintén észrevette Ribizlit, nekifutott a bátyjának, a legkisebb meg átesett rajtuk.

A három királyfi erre veszekedni kezdett; mindegyik magára akarta vonni Ribizli figyelmét. Lökösödtek, kiabáltak, míg olyan csetepaté nem támadt közöttük, hogy a kíséretüknek kellett szétválasztania őket. A zajra előkerült a főnöknő is.

Hamar kiderítette, min vesztek össze a királyfiak, és maga elé rendelte Ribizlit, hogy leszidja, amiért az ablakon keltte magát. Szegény Ribizli hiába mondta, hogy ő éppen csak kinézett az ablakon; a főnöknő meg volt rémülve, hogy a király fülébe jut a történet, és még a kolostort fogják megbüntetni érte, amiért nem nevelték a lányt szemérmességre. Ribizli bizonygatta, hogy ő ugyan nem szédítette a királyfiakat, de a főnöknő ráivallt.

– Nem csak szép vagy, még jó is akarsz lenni? Hát akkor szépséged, jószágod változzon gyíkká, és takarodj innen a világ végére!

Abban a pillanatban, hogy a főnöknő ezeket a szavakat kimondta, Ribizli aranyos hátú gyíkcskává változott, és eltűnt a szeme elől.

Időközben a király három fia is hazakerült a verkedésből. Az apjuk magához rendelte őket, és miután alaposan megmosta a fejüket a viselkedésükért, így szólt:

– Itt az ideje, hogy világot lássatok, és megtanuljatok uralkodóként viselkedni. Mindhármatokat egyformán szeretlek, de az örökösöm csak egyikőtök lehet. Induljatok el, próbáljatok szerencsét! Amelyikőtök olyan vászonnal jön vissza, ami száz rőf hosszú, száz rőf széles, és mégis át tudom húzni egy karikagyűrűn, annak adom a királyságot.

Útnak is indult a három királyfi; együtt mendégéltek, amíg háromfelé nem ágazott az országút. Az első kettő széles, kényelmes út volt, a harmadik pedig csak egy keskeny, göröngyös ösvény, sűrűn benőve túskebozóttal. A két idősebb királyfi nekivágott a két kényelmes útnak, a nyomorúságos ösvényt pedig az öccsüknek, Palkónak hagyták.

A legkisebb királyfi átvégődött a túskebozóton, és ment, mendégélt, míg a világ végéhez nem ért. A világ végén egy kőhidat talált; leült a hídra, és keservesen sóhajtozni kezdett. A sóhajtozásra honnan, honnan nem, megjelent mellette egy aranyos hátú gyíkcška.

– Mi járatban vagy erre, kedves királyfi?

– Jaj, ne is kérdezd, gyíkcška! Úgysem tudsz te segíteni rajtam.

– Azért mégis áruld el, mi bánt!

Palkó erre elmesélte, milyen útra küldte őket az apja, milyen vásznat rendelt. A gyíkcška elgondolkodott.

– Királyfi, szerzek én neked ilyen vásznat, ha megszolgálod.

– Megszolgálom én becsülettel, csak mondd, mit kell tennem!

– Irtsd ki a sok túskebozót itt a híd körül, a szántóföldön meg a határban!

A királyfi nekiveselkedett a munkának, és elkezdte kiirtani a bozótost. Közben a gyíkcška – aki természetesen nem más volt, mint az elvarázsolt Ribizli – lemászott a kőhíd alá. A híd alatt egy sereg pók élt, akikkel nagyon jó barátságban volt; gyakran látogatta őket, és mesélt nekik a világ dolgairól. Amikor elmondta, milyen vászonra lenne szüksége a királyfinak, a pókok azonnal munkához láttak. Tíz nap, tíz éjszaka szöttek szünet nélkül; Palkó pedig tíz nap, tíz éjszaka irtotta a túskebozót. Mire az utolsó bokrot is kivágta, elkészült a vászon. A királyfi összehajtogatta, a zsebébe tette, majd kedvesen megköszönte a gyíkcskának a segítséget, és útnak indult hazafelé.

Mire hazaért, a két bátyja már otthon várta. Ők csak a szomszédos városokig mentek, ahol vásznat vásároltak drága pénzért; amikor azonban Palkó elővette a maga száz rőf hosszú, száz rőf széles vásznat, az úgy suhant át a karikagyűrűn, mint a tavaszi szellő.

Az öreg király kijelentette, hogy a próbát a legkisebb fia nyerte. A két fivére azonban irigy lett, és követelték, az apjuk állítson még egy próbát, hozasson velük valamit, ami a vászonnál csodálatosabb.

– Nem bánom, legyen. Induljatok el, fiaim, és hozzatok nekem olyan kiskutyát, ami egy dióhéjba belefér, de amikor vakant, az elhallatszik innen a világ végéig!

Megint nekiindult a három fiú ugyanazon a három úton. Az idősebbek csak a szomszéd városokig mentek a kényelmes utakon, Palkó pedig a világ végére, egyenesen a kőhídhoz. Ott már várta az aranyos hátú gyíkcška.

– Kedves királyfi, de jó, hogy visszajöttél! Mi szél hozott erre?

– Ne is kérdezd, gyíkcška, úgysem tudsz segíteni...

– Azért mégis mondd el, mi nyomja a szívedet!

Palkó elmesélte, milyen kutyát rendelt tőlük az édesapja. A gyíkcška elgondolkodott.

– Tudod, mit? Ha megszolgálod, kerítek neked egy ilyen kutyát.

– Mit kéne tennem?

– Vesd be a földeket, amiket legutóbb megtisztítottál a túskebozóttól!

Palkó rögtön neki is veselkedett a munkának, Ribizli pedig becsusszant egy repedésbe két szikla között, és lement mélyen a föld alá, egyenesen a törpek birodalmába. Velük is jó barátságban volt; gyakran látogatta őket, és mesélt nekik az emberek világáról.

A törpekirály szívesen fogadta Ribizlit, és amikor meghallotta, mi járatban van, rögtön adott neki egyet a saját kiskutyái közül. A kutyus pont akkora volt, hogy belefért egy aranydió héjába.

Mire Ribizli visszatért a dióval, Palkó is befejezte a vetést. Megköszönte a gyíkcskának a segítséget, zsebébe tette az ajándékot, és elindult hazafelé. Otthon a fiverei már türelmetlenül várták az apró, zajos ölebekkel, amiket a szomszédban vettek. Amikor azonban Palkó kinyitotta az aranydiót, a törpekutya kiugrott belőle, és rögtön akkorát vakkantott, hogy zengett belé az egész birodalom.

– A második próbát is te nyerted, fiam! – csapta össze a kezét a király.

A két idősebb fivér azonban megint addig követelőzött, hogy így meg úgy, adjon még egy próbát, míg az apjuk rá nem állt a dologra.

– Nem bánom, legyen. De ez az utolsó! Amelyikőtök a legszebb menyasszonyt hozza haza, azé lesz a birodalmam!

A három királyfi megint csak elindult a megszkott utakon. Palkó ment, mendégélt, míg el nem érkezett a világ végére; a kőhíd körül mindenhol friss búzamező hullámozott, de a gyíkcskát sehol sem látta. Leült a hídra, és sóhajtozni kezdett.

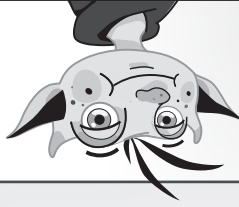
– Királyfi, mi szél hozott erre? Mi bánt?

A királyfi felnézett, hát ott ült az aranyos hátú gyíkcška a híd korlátján.

– Ne is kérdezd, gyíkcška! Ezen még te sem tudsz segíteni.

– Azért mondd el mégis!

Palkó elmesélte, hogy az apja szépséges menyasszonnyal várja őt haza. A gyíkocska elgondolkodott.

- Királyfi, ha megszolgálod, kerítek neked menyasszonyt is.
- Mondd, mit kell tennem?
- Arasd le a búzamezőket!

Palkó rögtön felgyúrte az ingujját, és nekifogott az aratásnak, a gyíkocska meg nézte. Amikor lehullt az utolsó kalász is, a királyfi visszafordult a hídhöz – és csodák csodája, már nem a gyíkocska állt ott, hanem egy gyönyörűségesen szép leány.

- Na, királyfi, megismeresz-e?
- Megismerlek, szép kisasszony, bár nem tudom, honnan.

Óriásölő Margaret

(ír mese)

Élt egyszer régen egy messzi keleti birodalomban egy királyfi, akit Simonnak hívtak. Egy nap elhatározta, hogy Írország földjére utazik világot látni, szerencsét próbálni, kitanulni a kereskedők mesterségét. Ahogy partra szállt egy kikötőben, egy tűzrőlpattant, csinos lánnyal találkozott, aki Margaretként mutatkozott be.

– Végy fel a hajódra, királyfi, és vigyél magaddal! – kérte Margaret, akinek megtetszett a daliás legény, de még inkább a messzi földről érkezett vitorlás és a nyílt tengeri kalandok gondolata. Simon azonban csak a fejét rázta.

– Hogy vehetnék fel a hajómra egy ismeretlen hajadont? Hiszen nekem feleségem van! – tiltakozott. Simon fiatal volt még, de apja, a király, korán menyasszonyt szerzett neki, egy nagy hozományú hercegnőt a szomszédos királyságból. Mégis, tetszett Margaret a királyfinak, és a lány addig-addig könyörgött, hogy szeretne világot látni, messzi földekre utazni, míg végül Simon megengedte neki, hogy felszálljon a hajóra. Együtt utaztak tovább; egy másik ír kikötőben remek ír marhahúst vásároltak, és a rakománnyal együtt a keleti királyság felé vették az irányt. Igen ám, de alig értek a nyílt tengerre, amikor tajtékzani kezdett a víz, és kiemelte belőle a fejét egy rettenetes sárkánykígyó.

– Vessétek ide nekem az írországi utazót, aki a fedélzeten van! – ordította. Minden matróz ereiben megfagyott a vér, de Simon királyfi gyorsan válaszolt:

– Nincs ír ember a fedélzeten, ez egy keleti hajó! De ír marhahús a rakományunk, azt megkaphatod, ha szeretnéd.

– Hogy honnan? Hát én voltam az a lány a kolostor ablakában, aki miatt összevesztél a testvéreiddel! A nevem Ribizli. Szeretnél-e feleségül?

– Szeretnék – mosolygott rá Palkó, azzal kézen fogta és hazavitte magával a palotába. Amint az öreg király meglátta, milyen szép menyasszonyt hozott a legkisebb fia, és meghallotta, hogyan segített neki Ribizli megszerezni a különleges kincseket a világ végéről, nyomban kihirdette, hogy rájuk hagyja a birodalmát. A fiatal pár jó szívvel megosztotta a királyságon a másik két testvérrel, és mind boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

– Hát akkor vessétek ide az ír húst, de azonnal! – parancsolta a kígyó. Simon királyfi erre kidobatta a tengerészekkel az ír marhahús negyedét, és a szörnyeteg elmerült vele a habokban. Másnap reggel azonban megint felbukkant, elállta a hajó útját, és ír húst követelt. Megkapta a marhahús második negyedét is. Harmadnap reggel a harmadikat, negyedik reggel a negyediket, míg végül elfogyott a teljes rakomány. A következő reggelen a kígyó ismét rárontott a hajóra.

– Vessétek nekem ide az ír húst!

– Nincs több hús, mindet felfaltad! – felelte Simon.

– Akkor vessétek ide nekem az ír utazót! Tudom, hogy a hajón rejtőzik, ne tagadjátok! Eddig is tudtam, de hagytam, hogy etessetek a marhahússal. De ha nem adjátok az utazót most azonnal, akkor felfalak titeket hajóstul, mindenestül!

A királyfi tiltakozni próbált, de ezeket a szavakat hallva megjelent Margaret a fedélzeten, és a kígyó szemébe nézett. A szörnyeteg kitátotta a száját, és kivillantotta hatalmas agyarait, amelyekkel a hajót könnyedén kettéroppanthatta volna.

– Nem hagyom, hogy mindenki miattam pusztuljon el! – jelentette ki Margaret határozottan. – Inkább faljon fel engem a szörnyeteg! Adjatok egy csónakot, eresszetek le a vízre és meneküljete!

– Nincs más módja, hogy megmeneküljünk? – tördelte a kezét a királyfi.

– Nincs. Adj egy csónakot, és imádkozzatok értem!

A tengerészek vízre bocsátottak egy csónakot, Margaret pedig beleült és evezni kezdett. Amint a kígyó meglátta, már tátotta a száját, hogy egészben lenyelje... ám ekkor hatalmas hullám csapott fel a tengerből, felemelte a csónakot a lánnyal együtt, és addig sodorta, míg partra nem vetette egy távoli földön. Margaret kikászálódott a csónakból, kicsavarta a vizet a ruháiból és körülnézett, de egy teremtet lelkét sem látott sehol. Útnak indult hát, és addig ment, mendegélt a pusztaságban, míg egy kis házikóra nem bukkant. Kopogására egy anyóka nyitott ajtót, és friss vacsora illata szállt a konyha felől.

– Jó estét, kedves nagyanyám! Szállást keresnék éjszakára.

– Nálam ugyan nem kapsz, ha nem tudsz fizetni érte! – mordult Margaretre az anyóka.

– Semmim sincs a világon, csak egy csónakom lenn a tengerparton. Az megfelel?

– Igen – enyhült meg az öregasszony. – Kerülj beljebb, lányom!

Leültek együtt, megvacsoráztak, aztán az anyóka ágyat vetett a vendégnek. Margaretnek feltűnt, hogy a házigazdája folyton imádkozik: imát mormolt vacsora előtt, alatt és után, ágyazás közben, elalvás előtt és másnap reggel is.

– Nagyanyó, miért imádkozol folyton? – kérdezte a lány kíváncsian reggeli közben.

– Van rá okom – sóhajtott az anyóka. – Amikor fiatal voltam, az édesanyámmal éltem a Fehér Várban. Egy nap azonban rettenetes óriás támadt ránk, az anyámat felfalta, nekem pedig ide kellett menekülnöm a pusztaságba. Azóta száműzöttként tengetem az életem, és imádkozom, hogy valaki végezzen az óriással, de még senki sem volt képes legyőzni.

Aznap délután váratlanul újabb vendégek érkeztek a házhoz: egy daliás lovag és egy szépséges hölgy. A lovag arannyal fizetett az anyókának, hogy szállást adjon nekik éjszakára, és imádkozzon értük reggelig.

– Stephanos vagyok, a Keleti Királyság urának legidősebb fia – mutatkozott be a lovag. – Ez pedig itt a sógornóm. A Fehér Várba tartunk megölni a rettenetes óriást! – tette hozzá büszkén, és az anyóka arca rögtön felderült. Aranygyűrűt vett elő egy ládikából.

– Megjósolták régen, hogy csak az tudja legyőzni az óriást, akinek a kezére illik ez a gyűrű. Próbáld fel, jó uram!

Hiába próbálkozott azonban, a gyűrű sehogyan sem ment fel a férfinak még a kisujjára sem. Ekkor a hercegnőhöz fordult,

de a gyűrű az ő ujjára sem illett. Ennek ellenére mindketten úgy döntöttek, nem adják fel a küldetésüket egy ködös jóslat miatt. Amikor másnap reggel a páros útnak indult óriást ölni, az anyóka bánatosan nézett utánuk az ajtóból.

– Nem hiszem, hogy valaha viszontlátjuk még őket – panasolta Margaretnek.

A lovag és a hölgy valóban nem tért vissza. Margaret és az anyóka együtt imádkozott, és várt rájuk egész nap és egész éjszaka. Másnap reggel aztán elmentek a Fehér Várhoz, és látták, hogy az óriás bizony felfalta a lovagot és a hölgyet; nem maradt belőlük más, csak a páncél és a ruháik darabjai. Margaret és az anyóka eltemették ezeket, és szomorúan visszatértek a házikóba.

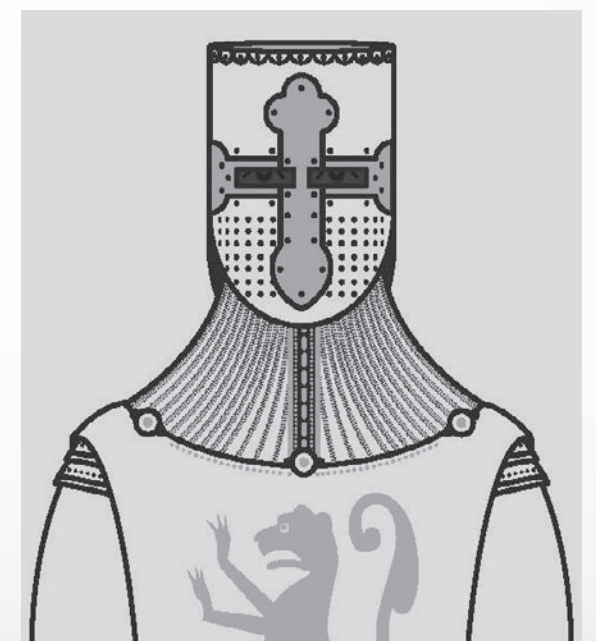
Eltelt egy egész hónap, amikor ismét kopogtatott valaki. Margaret ajtót nyitott, és meglepetten kiáltott fel:

– Simon!

– Margaret, te vagy az? – örült meg a királyfi. – Hogyhogy nem falt fel a tengeri kígyó?

A lány betessékelte Simont a házba, és elmesélte, mi minden történt vele azóta, hogy a csónakban vízre bocsátották. A királyfi cserébe elmondta, hogy a bátyját keresi, aki útnak indult legyőzni a Fehér Vár óriását.

– Vele ment a feleségem is mint fegyverhordozó. De már egy hónapja nem kaptunk hírt felőlük, így elindultam, hogy megkeressem őket.

Illusztrációk és könyvborítók: Herbszt László

Mit volt mit tenni, Margaret és az anyóka elmondta Simonnak, hogy a bátyját és a feleségét felfalta az óriás. A királyfi keservesen megsiratta őket, majd dühében bosszút esküdött; kapta a kardját, indult kifelé az ajtón, hogy megölje az óriást.

– Várjál, fiam, várjál! – futott utána az anyóka. – Próbáld fel a gyűrűt!

A királyfi kinyújtotta a kezét, de a gyűrű egyik ujjára sem illett. Margaret szíve összeszorult.

– Próbáld fel az enyémmre, nagyanyó! – kérte, és csodák csodája, az ő ujjára úgy illett az aranygyűrű, mintha ráöntötték volna.

– Veled megyek én is! – fordult Margaret a királyfihoz, ám az csak a fejét rázta.

– Nem vihetlek magammal! Túl veszélyes. Elég, ha az egyikünk teszi kockára az életét!

– Engem nem érdekel a veszély! – toppantott Margaret. – Ha így kell meghalnom, hát meghalok. Vigyél magaddal!

– Hát akkor gyere! – sóhajtott Simon királyfi, és ketten együtt indultak el a Fehér Vár felé. Útközben egy öregemberrel találkoztak.

– Hová, háová, fiatalok?

– A Fehér Várba megyünk legyőzni az óriást.

– Jó szerencsét nektek! Ha a várhoz értek, menjetek be és gyűjtsatok gyertyát. Vigyázzatok, reggelig ki ne aludjon a láng!

– És az óriás? – kérdezte Simon.

– Jön majd és megküzd veled.

A két fiatal követte az öregember tanácsait. Bementek a várba, gyertyát gyűjtöttek és letelepedtek. Margaret azonban hamar megunt a várakozást.

– Menjünk, nézzük meg, hol van az óriás!

– Dehogyan megyünk! Mi lesz, ha kialszik a gyertya, amíg nem vagyunk itt?

– Dehogyan alszik! Magunkkal visszük és vigyázunk rá – felelte a lány, azzal már indult is kifelé. Simon követte. Körbejárták a várat, de az óriásnak nem bukkantak a nyomára. Ahogy visszatértek a nagyterembe és ismét letelepedtek, a királyfit elkezdte elnyomni az álom.

– Ne aludj, Simon! Bármikor itt lehet az óriás, hogy megküzdjön velünk!

– Nem akarok elaludni, de nem... tudok... ébren... – motyogta a királyfi, ahogy a különös varázslat hatására összeesett, és horkolni kezdett. Abban a pillanatban megrendültek a vár falai, és az óriás ordítása zengett végig a termeken:

– Emberszagot érzek! Ír ember szagát érzem! Egy falatnak nagy vagy, kettőnek kicsi. Mit tegyek veled? Fújjalak egy lélegzettel egészen a Keleti Királyságig? Tapossalak palacsintává?

Vagy megküzdénél velem? Mivel küzdjünk, késsel vagy pusztá kézzel?

– Gyere, te mocskos óriás, birkózzunk! Lássuk, a te otromba lábaddal mélyebbre süllyedsz-e, mint az én puha lábam!

Margaret és az óriás birokra kelt. Küzdöttek egész éjszaka olyan erővel, hogy a lábuk alatt víz fakadt a kövekből, és a csontjaik recsegték-ropogtak egymás szorításában. Végül reggelre kelve Margaret olyat szorított az óriáson, hogy az térdig süllyedt a sziklába. A második szorításra derékig, a harmadikra hónaljig döngölte földbe a lány az ellenfelét.

– Soha még ilyen lánnyal nem találkoztam, mint te vagy! – hízelgett ravaszul az óriás. – Neked adom a ragyogó kardomat és az egész birodalmamat, ha meghagyod az életem!

Margaret azonban tudta, hogy az óriás bosszút forral ellene. Leemelte a ragyogó kardot a falról, ahol függött.

– Különleges kard ez, mindennél élesebb! Menj ki az erdőbe, próbáld ki a legrondább farönkön! – biztatta az óriás, remélve, hogy ha egyedül marad, ki tudja szabadítani magát.

– A te nyakadnál rondább rönköt nem találnék! – felelte erre Margaret, megforgatta a ragyogó kardot, és levágta az óriás fejét. Mire Simon felébredt, a harcnak vége volt.

– Ugye megmondtam, hogy hozz magaddal? – mosolygott rá Margaret. – Gyere, menjünk haza!

Simon megpróbálta felemelni az óriás fejét, hogy magával vigye bizonyítékul, de bizony meg sem bírta mozdítani. Margaret felkapta, és maga cipelte az öregasszony házáig. Az anyóka boldogan mondott köszönetet a fiataloknak, és azonnal beköltözött a Fehér Várba, Simon és Margaret pedig hajóra szálltak, és a Keleti Királyság felé vették az irányt. Ott aztán illően meggyászolták a királyfi bátyját és feleségét, és megünnepelték a bátor Margaretet, aki legyőzte a rettenetes emberevő óriást. A sok kaland során Simon és Margaret megszerették egymást. Idővel összeházasodtak, király és királyné vált belőlük, és boldogan éltek, míg meg nem haltak.

(Bahget Iskander felvétele)

(CSAK 1 VERS • LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ ROVATA)

WALT WHITMAN

Ülök és nézem

*Ülök és nézem a világ minden bánatát és minden elnyomást és szegényt,
Hallom a fiatal emberek titkos, görcsös zokogását bűnbánó gyötrelmeikben cselekedeteik miatt,
Látom a sívár életben a gyermekeitől bántalmazott anyát meghalni elhagyatottan, összeaszva, kétségbeesetten,
Látom a férjétől bántalmazott feleséget, látom a fiatal nők hitszegő csábítóit,
Meglátom a féltékenységsajgását s a rejtezni igyekvő, viszonzatlan szerelmet, látom a földnek látványait,
Látom a csata, a dögvész, a zsarnokság munkálkodását, látok vértanúkat és rabokat,
Látok éhínséget a tengeri úton, látom a matrózokat sorsot húzni, kit öljenek meg, hogy a többiek élete megmaradjon,
Meglátom a gögös alakok lenéző, megalázó viselkedését a munkásokkal, szegényekkel, négerekkel és sorukbeliekkel,
Ülök és nézem mindezt – mindezt aljasságot és végenincs haláltusát,
Látom, hallom és hallgatok.*

Szilágyi Domokos fordítása

1989-ben, 17 éves koromban vettem meg Székelyudvarhelyen Walt Whitman *Ének magamról* című, legszebb verseit tartalmazó kötetét (Szász János válogatásában), de csak nagyon nehezen, mostanában barátkoztam meg a költészetével. Ismertem az irodalomtörténeti közhelyeket vele kapcsolatban: megújította a formát, nagykorúvá tette az amerikai lírát stb. Tudtam, hogy kedves költőim, Kassától Füst Milánig, rajongtak Whitmanért; tudtam, hogy lázadó kamaszkorom nagy kedvence, Ginsberg *Üvöltése* mennyit köszönhet Whitmannek – mindezek ellenére én „provinciálisnak” éreztem a Whitman-féle verset. Mi közöm nekem az amerikai „erő” és „lendület” és „energia” dicsőítéséhez? – kérdeztem magamtól, tudván tudva, hogy 1854-ben, amikor Whitman első kötete, a *Fűszálak* megjelent (tehát bőven az amerikai polgárháború előtt), még az „Amerikai Egyesült Státusokban” is csak módjával működött Whitman agyondicsért „demokráciája”, nemhogy Kelet-Közép-Európában. Hol van itt az „általánosan emberi”? – fintorogtam Whitman antológiába illő darabjait, *Az egyént énekelem*-et és társait olvasva. És valószínűnek tartom, hogy ha nem szeretek bele ismét Szilágyi

Walt Whitman

(1819–1892): amerikai költő. Korán kezdett verselni, első kötetét saját költségén adta ki 1855-ben, címe: *Leaves of Grass*, magyar nyelven *Fűszálak* címmel jelent meg. Nagyon eredeti költő volt, nem az európai mintákat követte, hanem saját magából és az őt körülvevő közösségből, környezetből merítette témáit.

Domokosba, ugyanolyan előítéletes Whitman-olvasó maradtam volna, mint amilyen harminc éven át voltam. Egészen konkrétan: a félig lebénult, elszegényedett, mindenkitől elhagyott Whitman *Kolumbusz imája* című, megrázóan szép gyónása kellett (Szilágyi Domokos fordításában), hogy sokévnnyi kihagyás után ismét elővegyem a Szász János-féle Whitman-kötetet. A *Kolumbusz imája* nem szerepel ugyan ebben, itt van viszont helyet az *Ülök és nézem*.

„Az 1850-es évek végén bekövetkezett eszmei és érzelmi válság egyik legjellemzőbb kifejezése” – olvasom Szász János jegyzetét az *Ülök és nézem*-mel kapcsolatban. És tényleg: ebben a versben egyetlen „dübörgő”, tényleg „cselekvő”, a legtávolabbi horizontokat is meghódítani vágyó whitmanes ige sincsen. Ne sajnáljuk a fáradságot, és sorról sorra haladva vegyük számba a vers igéit: „ülök”, „nézem”, „hallom”, „látom”, „látom”, „meglátom”, „látom”, „látok”, „látok”, „látom”, „meglátom”, „ülök”, „nézem”... És mi mindent lát és hall a költő, Uramisten! Időszerűek ma is, több mint 160 év után is a versben felsorolt „problémák”? De még mennyire!

És a vers utolsó sora: „Látom, hallom és hallgatok.” Micsoda gyönyörű ellentmondás az igék „passzivitása” és az okozott hatás között! Méghogy hallgat! Dehogyan hallgat!

Az *Ülök és nézem* alighanem a világirodalom egyik legszenvedélyesebb vádbeszéde.

(George C. Cox fotója, forrás: Wikipédia)

MARYSE CONDÉ

Afrikai történet (2.)

(részletek; folytatás novemberi lapszámunkból)

A szerző fekete polgári családban született a karib-tengeri Guadeloupe szigetén, amely Franciaországnak egy „tengerentúli” megyéje. Anyja egyike volt az első fekete tanítónőknek. Mivel apjuk nagyon sok könyvet vásárolt, Maryse és testvérei már zsege korukban magukba szívták a francia kultúrát és irodalmat. Élt Franciaországban, számos afrikai országban,

Végre megérkezett az ékszerészek negyedébe. Csendes és régies városnegyed volt, mint egy érintetlenül megmaradt sziget a körülötte tomboló modernizáció árjában. Minden kirakatot vastag vasrácsok védtek. Melyik boltot válassza? *A Nílus köveihez, Az arany dobókockához, Az Ezeregyéjszaka kincseihez* címzettet? *A Seherezádét?* Ez utóbbi emlékeket ébresztett fel benne. Nem ide kísérté el egyszer régen Dafyt? Ezenkívül a kevésbé kihívó homlokzat is megnyugtatóan hatott rá. Megnyomta a csengőt, és mivel nem történt semmi, másodsor is megnyomta, aztán harmadszor is. Végre-valahára, reteszek, biztonsági zárok, kulcsok és láncok éktelen csörömpölése közepette, kinyílt az ajtó.

– Mit akarsz? – reccsent rá egy testes, kopasz férfi, aki egyik kezében ékszerésznagyítót tartott.

– Semmit – mondta volna legszívesebben Tafa, aki máris megbánta a döntését, és készen állt meghátrálni.

Aztán valahogyan összeszedte minden bátorságát.

– El szeretnék adni valamit – dadogta.

– És ugyan hol loptad azt a valamit? – kérdezte gúnyosan, de rosszindulat nélkül a férfi.

– Nem loptam én semmit. A nagytestvérem küldött – füllentette Tafa, aki már előre kigondolta ezt a mondatát. – Nagyon beteg, és nincs pénze a gyógyszerekre, amelyek nélkül meg fog halni.

Nagy-Britanniában, az Amerikai Egyesült Államokban. Jelenleg Dél-Franciaországban lakik.

Afrikai történet (*Conte cruel*) című könyvében egy testvérpár történetét meséli el. Élesen ábrázolja a klímaváltozástól sújtott szegény afrikai vidékek valóságát, ugyanakkor mesei elemeket sző elbeszélésébe, meghatóan mutatja be a tizennégy éves Tafa küzdelmét a túlélésért. A fiú, miután eladja a család minden vagyonát jelentő egyetlen tehenet, Marafudiánt, akiről kiderül, hogy nem közönséges jószág, inkább a népmesék táltosához hasonló lény, annak ajándékát, az aranyrögget vált könnycseppet elviszi a városba, hogy pénzzé tegye, és ezzel megmentse önmagát és nagyobb testvére otthon maradt családját a biztos éhhaláltól. Az egyszerű afrikai pásztorfiú találkozása a város világváival számos kihívást tartogat számára, fájdalmas élményekkel, tapasztalatokkal gazdagodik, de talpraesettsége és szíve átsegíti őt a nehézségeken.

– Isten óvjon, hogy én legyek az oka, hogy ez a szerencsétlenség bekövetkezzen. Gyere be – mondta neki a férfi.

Tafa engedelmeskedett. Bent a kellemesen hűs levegő éles ellentétben állt a kinti fullasztó hőséggel. Két másik férfi köveket vizsgált ugyanolyan nagyítóval, míg egy harmadik egy regiszterbe rótt valamit. Felnéztek. A rászégeződő, nem ellenséges, de meglepett és kíváncsi tekintetek előtt Tafának szinte teljesen le kellett vetkőznie. Kincsét egy vászondarabba göngyölve rövidnadrágja belsejébe rejtette, amelyet dzsellabája (*afrikai ruhadarab, rövid ujjú köpeny – ford. megj.*) alatt viselt. Végül sikerült előkerítenie.

– Hol tett szert erre a testvéred? – kiáltott fel meglepetten az első ékszerész.

Intett a többieknek, hogy jöjjenek közelebb.

– Ez az arany nem idevalósi.

– Egy aranyrög! – kiáltott fel egy másik ékszerész. – Az aranymosók a folyók medrének homokjából nyerik ki olyan országokban, amelyek a világ másik felében találhatók, például Dél-Amerikában.

Dél-Amerikában! Tafa megilletődötten kezdte szemlélni az aranyrögöt.

– Ez a fajta arany nem tiszta, látod ezeket a kis barna foltokat? Meg kell tisztítani, mielőtt bármit is készíthetnél belőle.

– Nem kis munka – erősítette meg a másik.

– Értéktelen – vetette oda a harmadik, és tovább vizsgálta a köveit, mint akinek nincs vesztegetni való ideje.

Bármennyire naiv is volt, Tafa megértette, hogy az egész színjáték, aminek az a célja, hogy aláássák eladói elvárásait.

– Ugyan, ugyan, Séry, ne próbálj gonoszabbnak látszani, mint amilyen vagy. Szegénynek nagyon beteg a testvére – mondta egyikük olyan együttérző hangon, amiről nem lehetett eldönteni, őszinte vagy megjátszott. – Milyen betegségen szenved?

– Tuberkulózisban – vágta ki magát Tafa, aki nem volt felkészülve a kérdésre, de hallott egy ilyen betegségről.

Az ékszerész még szánakozóbb képet vágott, míg a kollégája faggatni kezdte Tafát:

– Mi már találkoztunk, nem igaz? Nem vagy véletlenül rokona Razar kereskedő vejének?

Tafa veszélyt szimatolva nemmel válaszolt. A kövér ékszerész félbeszakította a beszélgetést:

– Teszünk neked egy ajánlatot.

– Előbb tudnunk kell, mennyi a súlya – szólt közbe Séry, és ráhelyezte az aranyrögöt egy aprócska mérlegre, amelyet egy fiókból vett elő.

– 10 gramm.

– Nem! 9,75!

Tafa lélegzet visszafojtva figyelte az ékszerészek ténykedését. Végül a kövér ékszerész szólalt meg elsőnek:

– Ennyit tudunk ajánlani. Ha megfelel neked – és mondott egy Tafának horribilisen nagy tünő összeget. Sokkal több volt, mint amit Adam ajánlott fel. Egy ilyen kis aranyért! Sikerült álcázni meglepetését, és bólintott.

Tafa nehezen találta meg az utat a város zegzugos utcáin át. Kifulladásra érkezett meg a buszpályaudvarra, hogy ott megtudja, aznap már nem indul több busz.

– De miért nem indul? – kiáltott fel kétségbeesetten.

– A sofőr nem érezte jól magát, és nem volt, aki helyettesítse őt – válaszolta egy alkalmazott.

Tafának nem volt mit tennie, lógó orral elkullogott. Hol tölthetné az éjszakát? Nem mert bekopogni Kira apjához. Ezt a folyton fennhéjázó, a parancsoláshoz szokott emberekre jellemzően dörgő hangú férfit mindig ijesztőnek találta. Soha nem titkolta, hogy megveti a vejét.

Csakis Ali jöhetett szóba. (...) Szerencsére a 2-es számú piac még nyitva volt. Ali éppen az el nem adott ruhákat pakolta zsákokba, és gondolkodás nélkül mondta:

– Az én házam a tiéd is! Eljössz velem az unokatestvéremhez, Lallához. Ő gyászol: meghalt a felesége. Néhány hete temették, most megemlékezésre gyűlünk össze nála.

Tafa megdöbbenve nézett Alira, aki magyarázatba fogott: – Szomorú történet! Lalla pásztor volt, mint én, mint a testvéred, mint te. Egy éve hagyott mindent, és elment

Dubajba. Szerencséje volt. Azonnal talált munkát egy építkezésnél. Örület, mennyi hotelt, boltot, lakást építenek arrafelé. Annyira jól ment neki, hogy már azt tervezgette: kiviszi a családot magához. Ekkor meghalt a felesége.

– Mitől halt meg? – kiáltott fel Tafa.

– A fennvaló tudja. Amikor a nők magukra maradnak, nem tudnak megbirkózni a rengeteg, nyakukba szakadt felelősséggel. – Ali sóhajtott, és így folytatta: – Így ott kellett hagynia mindent, és haza kellett jönnie a gyerekek miatt.

(...) Megérkeztek Ali házához. Egy szegényegyedben állt. Úgy látszik, a használt ruhával való kereskedés nem hozott túl sokat a konyhára. A ház egyszerű betonkocka volt, két szűk helyiséggel, amelyeket függöny választott el egymástól. Az épületet alacsony sövény vette körül. Az aprócska udvaron gyerekek hangoskodtak.

– Ők az én fiaim – mutatott rájuk büszkén Ali.

– Ma éjjel velük alszol.

Aztán betessékelte őt a házba, és bemutatta a feleségének, aki ugyanolyan elcsigázottnak látzott, mint Kira. Egy kisedet szoptatott.

Neki legalább van teje, gondolta magában Tafa.

Labba, Ali unokatestvére néhány lépésre lakott, egy hasonló házban. A szobákban sok ember gyűlt össze. Legtöbben egy tányérből rizses csirkehúst ettek nagy étvágyal. Néhányan a sarokban térdelve hangosan imádkoztak. Lalla szomorúan hallgatta Ali bátorító szavait. Mitévő lesz most – töprengett Tafa. Ismét munka nélkül tengődik? Hogy visszatérjen a nyomorba, amely elől menekült, és amit úgy vesz magára ismét, mint egy régi, levetett ruhát? Nagyon nem volt választása: vagy éhen hal, vagy nyakába veszi a világot.

– Te vagy Dafy kisebb testvére? – kérdezte Lalla. – Tudod, találkoztam Dubajban a testvéreddel.

Tafa szíve gyorsabban kezdett dobogni:

– Találkoztam vele? Mi semmit nem hallottunk felőle. Hogy van?

Lalla megvonta a vállát.

– Amikor találkoztam vele, éppen megérkezett a városba, munkát keresett az építőtelepeken. Nem tudom, mi lett vele később. Tudod, rengeteg ott a bevándorló, a világ mind a négy sarkából özönlenek az emberek. Így nem nagyon lehet tartani a kapcsolatot. *(folytatjuk)*

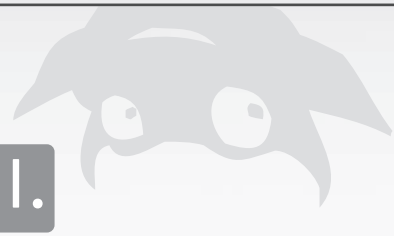
(Maryse Condé: Conte cruel. Mémoire d'ancier, Montréal, 2009)

Szócs Imre fordítása

Fémművesség II.

Szegkovácsok (iszkábások)

A mesterségüknél legtovább megmaradó, maig is a cigány nyelv kárpáti dialektusát beszélő szegkovácsok munkája iránti kereslet először a fahajók kiszorulásával csökkent, de a vasútépítéseknel, bányákban még a 20. században is nagy mennyiségben volt szükség termékeikre. A szegkovácsok hagyományos süllyesztett műhelyben dolgoztak az 1950-es évekig, ezt váltotta fel a szabadon álló műhely, majd a külön épületben berendezett munkahely. A szegkovácsok munkaeszközei az egyszerűbb kovácsműhelykéivel azonosak. A család valamennyi tagja kivette részét a munkából, és a mesterség apáról fiúra szállt. Régebben iszkábásoknak is nevezték őket, mert sok „iszkába” szöveget kovácsoltak hajók, dereglyék, csónakok készítéséhez.

A két világháború között nagyüzemek és vaskereskedők megrendeléseinek tettek eleget. Mivel a szegkovácsok egy-egy munkadarabból mindig is nagyobb mennyiséget készítettek, nem volt idegen tőlük a tömegtermelés. Legjellemzőbb termékeik: stukatorszeg, rabicszeg, kampószeg, sínszög, tokszög, ács- és állványkapocs, cigányszög, fedélgépszög, fillérszög, szárnyasszeg, sarokszeg, jancsiszög, iszkábászög; újabban: csatornabilincs, gázcsőtartó, hófogó stb.

A cigány kovácsok legkeresettebb terméke az ún. cigányfűrő, amely különleges megmunkálása miatt a legkeményebb anyagokhoz is használható volt. Több adat bizonyítja, hogy jelentős szerepük volt a vasútépítési munkálatoknál, talán ez is hozzájárult mesterségük 20. századi fennmaradásához.

Rézművesek (xarkomari)

A rézműves cigányok is több csoportra oszthatók: üstfoltozók, harang- és kolompkészítők, csengőöntők, gyűrűkészítők és egyéb réztárgyak létrehozói.

Üstfoltozók (khelderások)

Az üstfoltozó cigányok a foltozás mellett új üstöket is készítenek. Igen sok országban élnek, folytatják mesterségüket. Dialektusuk is jelentős, mivel a lovári mellett számos nyelvváltozatot használnak. Mesterségbeli készségeiket az új üst készítésének leírásával szemléltethetjük leginkább.

Rézlemez kerekre vágása után a lemezt gömbölyű felületen kalapálják úgy, hogy a fenék gömbölyű legyen. Az üst felső részénél peremet hajtának, majd a gömbvasat a kifelé hajtott perem alá teszik, és a peremet ráerősítik. Ezután két fogantyút szerelnek rá. A kisebb hibákat szegecseléssel javítják. A nagyobb lyukakat már foltozni kell, úgy, hogy a hibás részt kirojtozzák, a foltot is hasonlóképpen, majd a rojtozásnál összeillesztik és beolvasztják. Az olvasztást fújtatóval végzik, olvasztott rézzel. A kohó (vignya) a földben van, a fújtató (pishot) itt is kecskebőrből készül. Az üstök javítása peremézéssel is történik: a hibás rész felől is, a folt felől is peremeket készítenek, és a kettőt egymásba illesztve fakalapáccsal összekalapálják.

Harang- és kolompkészítők

A bádogos és üstkészítő munka tapasztalatait, fogásait a cigány mesteremberek ügyesen alkalmazták harang- és kolompkészítéskor. Ez a foglalkozás gyakran kiegészítő munkaként szerepelt náluk, általában a cigány pásztorok vagy edénykészítők gyakorolták. A kolompok rézből vagy más, vastagabb fémlémezből készültek, a lemezeken kirajzolták a kolomp négy, esetleg két oldalát, majd kivágták. Az oldalrészek formázása előtt a kivágtott forma közepére nittelték a fület, amelybe belülről két szíjat fűztek, ez tartotta a nyelvet.

Csengőöntők (klopotari)

A csengőöntők csengőt, fokost, juhászkapót, pipaszurkálót, dohányfűzőt öntenek, készítenek. A formázóedény neve pandila. Öntés előtt két formázóedényt kell elkészíteni. Az egyik a negatív (bemélyedő), a másik a pozitív (kiemelkedő) homokminta tartására szolgál. Egy húsz centi átmérőjű, harminc centi magas bádogedényt kétfelé kell vágni úgy, hogy egyik tíz, a másik húsz centi magas legyen. Mindkét edény

tetején félcentis, egyenes karimát kell kifelé hajlítani úgy, hogy a két karima egymáshoz illesztve zárjon. Az alacsonyabb edény belső felére egymással szemben két bádogfület szegeznek, ezek hat centi magasságban kifelé görbülnek. Az illesztésnél a másik edényből ki kell vágni egy akkora darabot, hogy a fülek beilleszkedjenek. A homok (kishaj), amely az öntőformát béleli, apró szemcsés, hamuval (ushar) kell összekeverni úgy, hogy ne ragadjon össze.

Gyűrűkészítők (anglustyari) és egyéb réztárgyak mesterei

A rézgyűrű rézcsőből átalakítással, rézdrót vagy rézlemez összeforrasztásával készül. Az így kapott nyers gyűrűket csiszolják, alakítgatják, reszelik, fényesítik. Az öntvénygyűrűknél az öntéskor ezüstöt is használnak. A gyűrű lehet sima és pecsétet tartalmazó is. A pecsét készülhet saját anyagból, de ezüstpénzből is, amelyet egybeolvasztanak a gyűrűvel. Rajta sokszor szerepel monogram, lófej, patkó, kígyófej stb. Ezeket többnyire bevésik.

Felhasznált forrásmunkák: Rostás-Farkas György – *Ósi cigány mesterségek és foglalkozások. Le romenge butya.* Budapest 2000; Bódi Zsuzsanna – *Magyarországi cigány mesterségek.* Cigány Népművészek Országos Egyesülete, Budapest, 2001

Száz szegecske

(népballada, részlet)

*Azt kérem én, férjemuram,
csinálj nekem száz szegecskét!
Megfizetik jól az árát:
liszttel töltik meg a vékát,
adnak mellé szalonnácskát,
finom levest főzök nektek!
Megcsinált a szegény cigány
kék fejű szegecskét százat.
Felesége útnak indult,
elvitte a szegecskétet,
elvitte az uraságnak.
Ezüsthangú víz partján ment,
piros himlős málnás mellett,
hol a fák közt tisztás fénylett.*

(Csenki Sándor gyűjtése – Bari Károly fordítása)

Vetrő-Bodoni Barnabás illusztrációja

A Szín-téren:
Ernest
Zacharevic
litván művész

Amikor csoda folytán megelevenedik a mű

Az angyal hozott egy könyvet, címe: *Utcai művészet ma*. Különböző kategóriákba sorolt, jó és kevésbé jó kültéri munkákat, festményeket, installációkat nézegetek lapjain, zömében fiatal alkotóktól. Egy litván youngsternél megállok a lapozással. Falra festett gyermekeket látok, akcióban. Egyik biciklizik, a másik bevásárlókocsival versenyez, a harmadik pedig toronyba rakott székeken egyensúlyoz Európa, Ázsia, Amerika különböző városaiban. A fiktív, kétdimenziós szereplőket néha igazi, háromdimenziós tárgyakkal kombinálja. A szék igazi faszék, a bicikli meg fémvázhasználati eszköz. Aktív, szabadtéri cselekménysorozat ábrázoló, kis és nagy méretű, helyspecifikus falfestményeket told meg használati tárgyakkal. Rajzain, printjein, tervein a használati tárgyak természetesen festve vannak... ezekből eladásra is szán néhányat az oldalán. Egy hasonló alkotóról beszámoltunk már a Szín-térben. Nála szintén gyermekeket láthattunk, akik a megrajzolt tárgyakkal léptek interakcióba...

Zacharevicről azt olvasom, hogy képzőművészetet tanult, az oldalán láthatunk olajfestményeket, installációkat, de mi most csak ezekkel az érzékeny, kültéri dolgaival foglalkozunk,

amelyeket természetesen először lerajzol. A város falai adják a helyszínt, hátteret a galéria, vászon helyett. Urbánus intervenciói általában utcai művészetet bemutató fesztiválok megrendelésére készülnek, önkormányzatok partnereként, nem vandáلكodásból, az éjszaka leple alatt. Közös megegyezés alapján találják meg a helyszínt, gondolom. Sepsiszentgyörgyön is történt több hasonló eset, amikor az alkotó több fal közül választhatott, amire megkapta az engedélyt. Ezek a próbálkozások felfrissítik a városi környezetet, megragadják érzékeinket, új összefüggésbe helyeznek, látványossá tesznek megszokott helyeket. Jól sikerült munka esetében a járókelőt megállítja, elgondolkodtatja a látvány.

A köztéri művek létrejötté kényes dolog, a művészek a városlakók toleranciáját, érzékenységét tesztelik azáltal, hogy a közteret saját képükre alakítják, egyféléképpen eltulajdonítják. Mindig volt és lesz pró és kontra érv, ha művészeti

beavatkozás történik, mert a változást mi, emberek nem igazán szeretjük.

Próbáljuk egy kicsit értelmezni azt, amit látunk. Miért gyermekeket fest, miért a város falaira, miért aktív gyerekeket? Találgathatunk. Minden értelmezés hasznunkra lehet, nem csupán egy jelentés létezik. Nekem is vannak gyermekeim, engem is a saját tapasztalataim felé sodornak ezek a képek, hogy összehasonlítsam élményeinket. Mert követendő példákat látok, azt közvetítik, hogy mozogjatok, játsszatok a szabadban egymással, fedezzétek fel bátran a környezetet, a világot. Nyíljatok ki!

Minden, amit mutat, azt az illúziót kelti, hogy a figurái, amelyeket papíron megálmodott, életre kelnek, megelevenednek a falakon! Óriásivá nőnek. Hogyne lenne igazi a felfestett figura, hisz árnyékot is vet a falra! És mindez sokkal nagyobb gyorsasággal, sokkal nagyobb hatással, sokkal több emberhez eljuthat, mint a papíralapú rajz. Amit a ma gyermekei tesznek, abban hisznek, ez igaz, de tán ideje letenni az Xboxot, a telefont, és visszaszerezni a gyermekkort. Mert a gyermekek, a fiatalok a jövőt képviselik.

Visszatértünk az alaptémánkhoz. Mit rajzolnak? Azt, ami veled történt mostanában. Ahol jártál, amit csináltál. Legyen mozgalmas, legyél rajta te, de más arcok is, legyen kifejező, kinti, benti térben, mindegy. Legyen őszinte. Ki tudja, valamikor, valahol viszontláthatjuk felnagyítva egy tűzfalon!

Művészek karácsonyi üdvözletei

Salvador Dalí spanyol festő az 1960-as években lett a Hallmark cég által forgalmazott, gyönyörű karácsonyi képeslapok egyik állandó illusztrátora

Dalí karácsonyi üdvözetlen feltűnnek korábbi műveinek jellegzetes elemei, köztük az Égő zsiráf nőalakjának testéből kihúzható, titkokat rejtő fiókok, illetve az elfolyó idő deformált órái

Dalí képeslapjának vörös csillagokkal és elrongyolódott vörös zászlókkal díszített, két „karját” megadóan felemelő karácsonyfája a művész politikai hitvallását, minden diktatúra ellenzését tükrözi

Anna Mary Robertson Moses amerikai naív festő téli tájakat, karácsonyfákat, hőembereket ábrázoló képei az 1940-es évektől tették színesebbé a Hallmark képes üdvözleteinek kínálatát

A festményeit és karácsonyi kártyáit gyakran Moses nagymama néven szignáló festő képeslapján kézben cipelt, lovas szánon vitt, illetve szánkón húzott fenyőfák emlékeztetnek az ünnepe

Az 1950-es évektől a Hallmark cég állandó munkatársává vált Norman Rockwell amerikai festő, grafikus Téliapója manók társaságában látogatja meg a várakozás közben elaludt gyermekeket

A karácsonyi képeslapjaival 16 éves korában ismertté vált Rockwell hatalmas térkép előtt ülő Mikulása titkos könyvében keresi a jó gyermekek nevét és laci címét

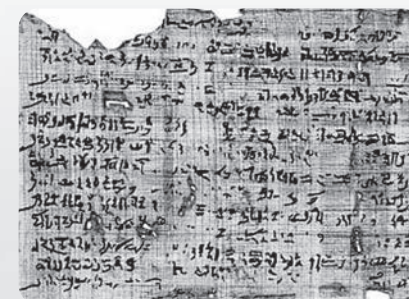
A sokoldalú, építész, szobrász, festő, grafikus és elsősorban karikatúrista Saul Steinberg Téliapója száraz ágakon üldögélő madarak számára díszít karácsonyfát

Steinberg az 1950-es évektől rajzolt a Hallmark számára szeretetet és derűt sugárzó karácsonyi üdvözeteket, amelyeken a fáradt Mikulás éppen megpihen a jól végzett munka után

Először a Távol-Kelet országában vált elterjedté a kézzel írt jókívánságok, később a rajzokkal is illusztrált újévi üzenetek küldése

Az ókori Egyiptomban papirusztekercsekre írt üzenetek közvetítették az újévi jókívánságokat (kézzel írt üdvözlőlapp a Kr. e. 6. századból)

Az első nyomtatott karácsonyi kártyák a reneszánsz kori Németországban készültek, fametszettechnikával (A betlehemi jászol, 1503)

Régi idők karácsonyi üdvözletei

A téli napforduló táján évszázadok óta szokás személyesen vagy levélben szerencsét, bőséget, jó egészséget, boldogságot kívánni a rokonoknak, barátoknak. Napjainkban, a számítógépek és az okostelefonok korában a képeslapok szerepét egyre inkább átveszik az e-mailek, az sms-ek vagy a közösségi oldalakon egy-egy gombnyomással elküldhető, jobbára személytelenné vált jókívánságok. Igazi örömet sokak szerint ma is a gondosan kiválasztott, postán küldött képeslapok vagy még inkább a gyermekek – szülők, nagyszülők, távol élő rokonok számára írt, rajzolt – karácsonyi üdvözletei szereznek.

A kézzel rajzolt képekkel illusztrált újévi jókívánságok küldése az ókorban vált szokássá, először a Távol-Kelet országában (Kínában, Japánban) és Egyiptomban, majd Rómában és Görögországban. A középkorban a kézzel festett karácsonyi üdvözetek mellett a néhány példányban sokszorosított, fametszetekkel, később rézmetszetekkel, könyvomatokkal illusztrált – többnyire virágokat, állatokat, téli tájakat ábrázoló – üdvözlőlappok is megjelentek. A legrégebbiről ismert, saját metszetével illusztrált karácsonyi képeslapot Michael Maier német orvos, filozófus, alkimista küldte I. Jakab angol királynak, feltehetőleg némi anyagi támogatás vagy egy udvari állás reményében. Feljegyezték, hogy 200 évvel később Napóleon, majd I. Ferenc József is saját császári kezével írta karácsonyi jókívánságait.

Michael Maier 1611-ben küldött karácsonyi üdvözetének (mai megfogalmazásban pályázatának) szövegéből: *a legimádatosabb és legerősebb úrnak, a legkiválóbb Jakabnak (...), az igaz hit védelmezőjének, hogy a legtöbb örömben és szerencsében lépjen az 1612. évbe*

A rokokó stílus korának elegáns divathölgyét ábrázoló, 18. századi francia kártyán apró karácsonyfa emlékeztet a szent ünnepre

A barátok és családtagok számára írt, az ünnep hangulatának megfelelő illusztrációkkal díszített karácsonyi üdvözetek küldése a 18. században vált elterjedté

A téli napforduló táján küldött, néha szöveggel is ellátott, 17–18. századi karácsonyi képeslapok elsősorban a tavasz közeledtére emlékeztették a címzetteket

1843-ban az első nyomtatott karácsonyi képeslapra Sir Henry Cole boldogan ünneplő családját ábrázoló, jótékonyásra buzdító képek kerültek

A kereskedelemben forgalmazott második, 1848-ban nyomtatott karácsonyi-újévi üdvözetlet W. Egley angol grafikus báli jelenetet ábrázoló tollrajza díszítette

A 19. század végén jelentek meg az első kinyitható üdvözetlet (azelőtt csak a képes oldalakra lehetett rövid, személyes jókívánságokat írni, a másik oldalt a címzés és a bélyeg foglalta el)

Ajándékokat cipelő Télapók, postások és karácsonyi manók egy 1908-ban kiadott norvég karácsonyi képeslapon

A két világháború közötti időszak legszebb üdvözetlei közé tartoztak a Pauli Ebner osztrák festő gyermekeket ábrázoló rajzaival illusztrált képeslapok

Megrázó, lövészárkokban szenvedő katonákat és egyetlen fenyőágot ábrázoló karácsonyi üdvözetlet az első világháború éveiből

Az 1870-es évek végén, egy karácsonyi képeslapon született meg napjaink fehér szakállú, piros sapkás és köpenyes amerikai Mikulása, aki első ábrázolásán az akkoriban nemrég feltalált telefonon hallgatja a jó gyermekek kívánságait

A nyomtatott képeslapok születése

A hagyomány szerint 1843 telén Sir Henry Cole, a londoni Victoria és Albert Múzeum igazgatója – nem lévén ideje a számos karácsonyi üdvözetlet megválaszolására – megkérte barátját, John C. Horsley grafikus egy díszes kártya és egy bérmentesített boríték megtervezésére és sokszorosítására ezer példányban. Bár a borozgatva ünneplő családot ábrázoló üdvözetlet a hagyománytisztelő angolok egy része a karácsony szellemiségével összeférhetetlennek tartotta, a nyomtatott karácsonyi képeslapok küldésének ötlete sikeresnek bizonyult. (A következő évben már 25 000-nél többet értékesítettek ebből.) A viktoriánus korként emlegetett 19. században (Victoria brit királynő uralkodása idején) a képeslapokra egyre inkább bibliai jeleneteket, hóborította tájakat, angyalokat vagy bájos gyermekeket ábrázoló képek kerültek.

A kártyákat eleinte bélyeggel ellátott borítékokban küldték, csak az 1860-as évektől vált engedélyezetté az olcsóbb – postai vagy levelezési lapoknak nevezett, egyik oldalukon üres vagy színes képekkel illusztrált – levelezőlapok postázása. Ezt követően a szegényebbek postaládái is (akár naponta többször) megteltek a szeretetet, törődést kifejező üdvözetekkel.

Az Amerikai Egyesült Államokban a „karácsonyi képeslap atyjának” az 1848-as forradalom bukása után Amerikába menekült Louis Prang német nyomdászt tartják, aki az 1880-as évektől karácsonyi kártyák millióit nyomtatta és forgalmazta.

A viktoriánus korban váltak közkedvelté a fenyőágot, karácsonyfát ábrázoló, ajándékokat vivő angyalokkal illusztrált karácsonyi üdvözetlet

Az 1881-ben Louis Prang nyomdájában sokszorosított, bájos kislányokat ábrázoló karácsonyi képeslapot már ötmilliónál többen küldték el szeretteiknek

A 19. században külön műfajjá vált a néha félelmetes, mászor elpusztult állatokat ábrázoló, meglehetősen hátborzongató karácsonyi képeslap

A múlt század közepe táján a Hallmark cég tette népszerűvé a karikatúrákkal díszített karácsonyi képeslapokat (Norman Rockwell: *A karácsonyfá díszítése*)

Saul Steinberg amerikai festő, grafikus karikatúrájának néhány vonallal megrajzolt, szinte testetlen Mikulását önkéntelenül is kiegészíti képzeletünk

A Hallmark Winston Churchill és Jacqueline Kennedy által tervezett kártyákat is forgalmazott (Jacqueline Kennedy üdvözetle 1963-ból)

A képeslapok virágkora

A karácsonyi képeslapok nyomtatása és küldése a 20. század első évtizedeiben élte fénykorát. Közelebb hozták egymáshoz az iparosodás következtében távolra szakadt rokonokat, barátokat, és alig akadt Európában postaláda, amelybe ne került volna az ünnephez kötődő témájú, Jézus születését, angyalokat, karácsonyfákat ábrázoló üdvözetlet.

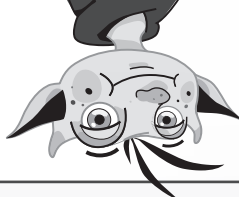
A személyre szabott üdvözlőlapok elterjedése Joyse Hall amerikai üzletembernek köszönhető. 1905-ben, 14 éves korában mindössze két cipősdoboznyi képeslapot sikerült eladnia városa kereskedőinek segítségével, egy évtized múltán pedig már üdvözlőlapokat forgalmazó céget alapított, a mai Hallmark cég elődjét. Egyik fontos újításuk volt, hogy a bibliai jelenetekkel, rajzfilmfigurákkal, karikatúrákkal díszített, kihajtható üdvözetleikre hosszabb üzeneteket is írhattak küldőik. Az 1940-es évektől már híres kortárs festőkkel, grafikusokkal (Salvador Dalí, Norman Rockwell, Saul Steinberg) kötöttek szerződést kártyáik illusztrálására.

A világháborúk éveiben a képeslapok a kapcsolattartás egyik legfontosabb eszközévé váltak. A harcterekre küldött üdvözetek fejezték ki a frontokon harcolóként való aggodást, a szeretetet és a bizakodást, hogy hazatérnek. A katonák pedig gyakran saját rajzaikkal díszített tábori lapokra írt, néhány szavas (könnyen cenzúrázható) üzeneteikben tudathatták szeretteikkel a legfontosabbat: azt, hogy élnek.

A világháborúk idején a karácsonyi lapok legtöbbször az apa nélkül, szomorúan ünneplő családokra és a távoli harctereken rájuk gondoló honvédekre emlékeztetett

Száz évvel ezelőtt már magyar művészek által tervezett üdvözetek is kerültek a postaládákba (Kozma Lajos iparművész karácsonyi képeslapja az 1920-as évekből)

A múlt század első évtizedeinek legkeresettebb karácsonyi üdvözlétei az angyalokat vagy gyermekeket ábrázoló, békét, nyugalmat árasztó képeslapok voltak

A két világháború közötti időszakban népszerűvé váltak a magyarságtudat erősödését jelképező, a népeletet és a népművészetet ábrázoló üdvözlétek

Magyar karácsonyi képeslapok

Az első magyar képeslapokat 1868-ban, az ezredéves (millenniumi) ünnepségek évében nyomtatták. A következő évtized végén a havas téli tájakat, feldíszített fenyőfákat, ajándékokkal megrakott szánkókat húzó gyerekeket, angyalokat vagy bibliai jeleneteket ábrázoló karácsonyi üdvözlétek is megjelentek.

A múlt században nyírfakéregre írt és rajzolt, fenyőfalemezekkel faragott, selyemdarabokra hímzett és zenélő karácsonyi képeslapok is készültek a papírra nyomtatottak mellett, amelyeket gyakran díszítettek híres festők műveinek eleinte fekete-fehér, később színes reprodukciói.

A karácsonyi kártyák illusztrációit befolyásolták történelmünk eseményei. A világháborús években egyre több hazafias témájú, győzelemre buzdító üdvözlét, illetve frontkatonák, hadifoglyok rajzaival díszített tábori levelezőlap került a postaládákba.

A szocializmus építésének éveiben a hatalom iparkodott kitörölni az emberek tudatából a karácsony vallásos jellegét. A fenyőünnepre átnevezett ünnepen nem a kis Jézus, hanem a Télapó jutalmazta a jó gyermekeket, az üdvözléteken pedig munkások vagy dolgozó parasztok szállították traktorral a fenyőfákat (amelyek feldíszítése az 1950-es években már tiltott és büntetendő cselekedet lett).

A rendszerváltást követően, az 1990-es évektől ismét az ünnepkörhöz kapcsolódó témájú, hagyományos képeslapokkal szerezhettünk örömet családunk tagjainak, barátainknak, ismerőseinknek.

A második világháború éveinek egyik megrendítő üdvözléte feldíszített fenyőág előtt térdeplő, a hazáért harcoló honvédekért imádkozó gyermeket ábrázol

A világháború éveiben készült, néha meghökkentő képeslapok egyikén az angyal harcocszi ágyúcsövéből lövi ki, egy másikon pedig vadászrepülőből, bombák helyett szórja a földre az ajándékokat

Az 1950-es évek magyar képeslapján piros nyakkendős úttörő örvend a kapott ajándékoknak: Lenin, Sztálin, Marx és Rákosi elvtársak műveinek

Egy szeretettel kiválasztott vagy megrajzolt karácsonyi üdvözlét napjainkban is a legnagyobb örömet szerzi (Kónya Eszter rajza, 2017)

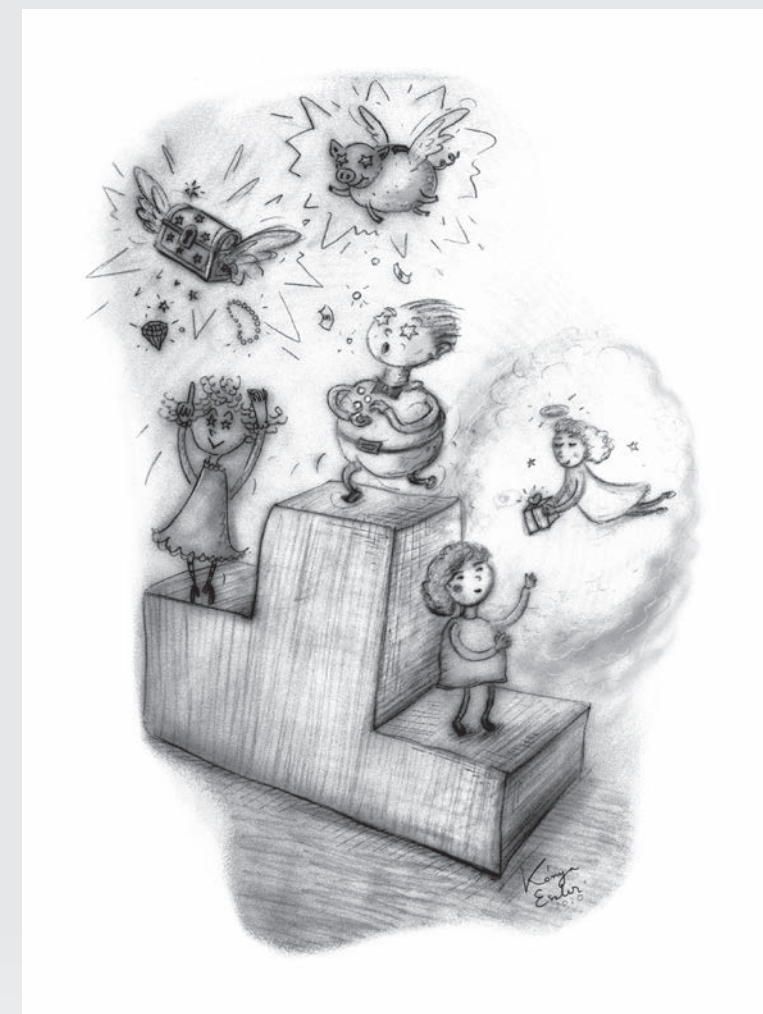
Szegény Mikulás, szegény angyal

Én is sírtam, gyerekként, amikor már lett elég eszem az összehasonlításához. Sírtam, hogy hiába voltam jó, másnak, aki nem volt, több jutott. Többet hozott a Mikulás, az angyalról nem is beszélve. Eleinte nem is értettem igazán, mit jelent, amikor azt mondják a felnőttek, a mi

vagy már nem is lehetett kapni, maradt hát a füzet, a golyóstoll, a zokni. Néha könyv vagy pizsama. Az ajándékok fogyásával egyenesen arányosan nőtt a magamat másokhoz hasonlító képességem. Az, ami a serdülő gyermeknél normális folyamat, ha egy idő után nem nő ki az ember, megkeserítheti felnőtt életét. De akkor én még csak javában nőttem bele a magamat másokhoz hasonlítóztatásba. Azt, hogy ki vagyok és mit érek, nagymértékben ezeken az összehasonlításokon keresztül tapasztaltam.

Olyan kilencéves koromra aztán eljutottam a felháborító következtetésre, hogy az élet nem igazságos. Nagyon fájt, hogy ezt az igazságtalanságot pont a karácsonyi angyalon keresztül kell megélnem. Ha még az angyal is ilyen, az emberektől mit is várjak? – gondoltam nagyon csalódottan. Ekkor már nem lehetett nekem mesélni, meg kellett tudnom az igazat. Talán kevésbé fájt volna, hogy az angyal igazságtalan, mert magamban, két karácsony között, még pingálhattam volna egy igazságosabb angyalt reményecsetemmel. A valóság nagyon fájt. Akkor is, később is.

Kónya Eszter illusztrációja

angyalunk ilyen szegény. Eleinte. Eleinte elég volt a nagy baba. Még előtte a nagy maci. Csak az angyal hozott tárgyi ajándékot, a Mikulás csak édességet. A baba, a maci teljesen elvarázsolt, egyáltalán nem éreztem szegénynek az angyalt. De aztán már nem tellett nagy ajándékokra,

napi angyala, és olyan is lesz, akinek szegényebb a karácsonyi vagy mindennapi angyala, mint az enyém, na, akkor azt mondom: az én angyalom pont olyan, amilyen. Az én angyalom nekem pontosan elég.

Télen a természetben

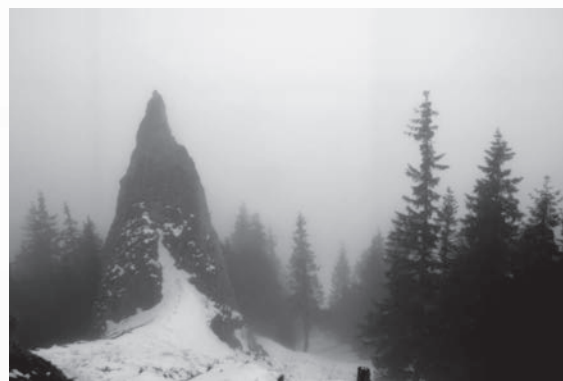

Első hallásra hihetetlennek tűnik, de az emberiség elég jelentős része nem lát havat élete során, nem tudja, mit jelent a tél. Mi ebből a szempontból szerencsések vagyunk, hiszen ritka a szélsőséges időjárás mifelénk, ráadásul gyönyörködhetünk a négy évszak különböző pillanataiban. Nálunk előfordul -20 fok körüli hőmérséklet, a zárt medencékben ennél alacsonyabb is, viszont még így is messze járunk a Föld jóval hidegebb pontjaitól. Egyébként a lehidegebb feljegyzett hőmérsékletet 1983-ban mérték az Antarktison, a Déli-sark szomszédságában: -89,2 Celsius-fokot. Műholdas adatrögzítéssel 2010-ben még ennél is hidegebbet, -93,2 fokot mértek. Az északi féltekén ennél egy picit „melegebb” a hidegrekord, itt 1926 januárjában -71,2 fokot mértek Ojmjakon (Szibéria, Oroszország).

A téli hónapokban napokig, sőt, hetekig előfordul, hogy fagypont alatti a hőmérséklet, ez azonban nem jelenti azt, hogy ilyen időben nem lehetne kirándulni, túrázni, sportolni. Viszont fel kell öltözni rétegesen, ha nem akarunk a kirándulás kellemes percei helyett vacogni, megfázni, lebetegedni.

A fagyás és a hipotermia (túlzott testhőmérséklet-lehülés) a téli hideg két kellemetlen tünete lehet. Ezt a téli sportok kedvelői is tudják, ugyanakkor a túrázóknak is figyelniük kell a kihűlési jelekre.

Ha valódi tél van, a természet ilyenkor teljesen másik arcát mutatja. Nagyszerű jégképződmények, fagyott patakok, tavak, különböző vastagságú és állagú hó, fehérrel borított fák, rétek és nem utolsósorban élőlények jelei látszanak a hóban. Lábnyomok, ürüléknyomok, köpetek árulkodnak arról, hogy a természet ritmusa lelassul ugyan, de nem áll le teljesen.

*Aludjál hát, szép természet,
Csak aludjál reggelig,
S álmodj olyakat, amikben
Legnagyobb kedved telik.*

(Petőfi Sándor)

Koronázatlan koronás versek

A *Bárki lehet költő* magyarórai feladatot Lackfi János *Kijárási klasszikus* című átirata ihlette. Lackfi versének lényege, hogy minden szakaszban egy közismert magyar verset aktualizál, hangol a koronavírus-járvány témájára. A verset a költő a közösségi oldalán osztotta meg.

Összeállításunk a kolozsvári Apáczai Csere János Elméleti Líceum X. B osztályosainak átirataiból készült válogatás, akik egy-egy számukra fontos vagy érdekesnek tűnő versből kiindulva megírták saját „kijárási klasszikusukat”.

Varga-Mihai Adrienne

Október

Fognak az emberek, gyűlnek a tesztek,
Teli idegességgel várom a szebb napot, mintha beborult volna a világ,
Oly szürkék lettek a mindennapok.
És mintha benned macska kaparászna,
Eláraszt a vírus, betemet mindent, egy herceg ez a vírus, túl nagy az uralma,
Cspadájába ejtve millió embert.

Márton Dóra-Eszter

Karantén-szarvas

Hallgat a város,
csöndje hatalmas,
ajtót kapargat
benne a szarvas.

Ajtót kapargat,
ablakot feszeget.
Szimatol, szaglász,
mindene reszket.
Ural a pánik
minden kis percet.

Hallgat a város,
csöndje hatalmas,
lappang a vírus,
nagyon alantas.

Fenyít a vírus,
fertőz és terjed.
Ural a pánik
minden kis percet.

Beteg a szarvas,
nyüszít és prüszköl,

kórházba kerül
a pozitív testtől.

Gyógyul a szarvas,
felépül teste,
már negatív
a COVID-tesztje.

Széled a vírus,
fogy az ereje,
marad az undor
a Mona kékszeszre.

Unja a szarvas,
marad a helyzet,
maszkban mászkálhat,
mindenkin jelmez.

Ha nem fut a szarvas,
húsz kilót felszed.
Ural a karantén
minden kis percet.

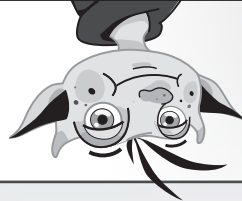
Szallós Kis Flóra

Milyen az élet COVIDon belül

Már gyakran jönnek az értesítések,
s hírt hoznak laptopomra mindenfelől.
És tartalmukban sok-sok pletyka forog,
negatívak, mind COVID-osok.
Védőkesztyűsök, maszkosak,
mint minden kimerészkedő,
és síp füttyül, a rendőr csalódottan áll,
nem kéne járkalni már.
Szirupot hiába iszunk, torkunk továbbra hörög,
a láz sem a megfázás érdeme,
megváltozott mindnyájunk élete,

szétváltak a baráti körök.
Itt vannak a vírustagadó vloggerek,
a felforrósodott gépen ezernyi nép.
Beteg elnökök, a zsúfolt utca régi kép.
Photoshoppolt selfie-k a messzi tengeresek,
szemem káprázva megremeg,
s ijedve, égve látja,
hogy tolja fel haragos, piros arcát
a be nem küldött assignment
a fekete éjszakába.

Debreczeni Gabriella Júlia
Insta-sztori

Legnagyobb kincs a szabadság!
Maszkkal szerzik azt a nemzetek;
én is benned, szép szabadság,
véghetetlen kincset tisztelek.

Az estéli találkákat
fel nem váltanám;
a személyes találkozásokat
neki áldoznám.

Add, szerelmes fiúcska!, nekem
a te insta-neved.
S így majd én téged
Mindennap beszívezek.

Gergely Piroska
Ne tedd, COVID

Tedd a kezedet
homlokomra,
mintha kezed
hideg volna.

Úgy őrizz, mintha
jó orvos,
mintha nem éltem
volna COVIDot.

Úgy neved, mint
ha jó volna,
mintha gyógyszerem
gyógyszered volna.

Tóth Szilvia
Korona?

Én nem tudom, mi ez, de rossz
nagyon,
otthon lenni ezeken a napokon,
Mint gép előtt ülni, mely ragyog,
És rajta túl szorgalmas tanárok.

Én nem tudom, mi ez, de szar ez,
Egy ember hogyha megkeres,
Maradjon inkább otthon,
Majd megtalál a Facebookon.

Én nem tudom, mi ez, de érzem,
Hogy a szagokat nem érzem.
Ez a maszk annyira nyaggat,
Mint március óta a romániaiakat!

Én nem tudom, mi ez, de szar
nagyon,
Inkább felhúrom a maszkom.
Ha láz, ha nátha, legyen,
Ha korona, bocsásd ezt meg
nekem!

Szőke Antónia
Akarsz-e újra face2face

Az utcára este, mondd, ki akarsz-e
menni?
Akarsz-e végre újra szabadnak
lenni?
Akarod-e bárhol mosolyod viselni,
Nem állandóan maszk mögé
rejtteni,
Minden péntek este buliba menni,
Vodkából mérték nélkül tölteni,
Üveget dobálni, mindennek örülni,
Hajnalban bírság nélkül
hazaérkezni?

Akarsz-e újra face2face mesélni,
nem pedig zoomon a képernyőnek
beszélni?
A határt személyivel egyszerűen
átlépni,
és pénztárcádra nem teszték árát
félni?
Akarsz-e élni, élni e Földön,
Nem rémálomban élni, mely valóra
vált?
Otthon rohadni... ez egy börtön!
A vírus minden ajtót bezárt.

Mikó Henrietta
Romániában járt a COVID

Romániába tegnap beszökött a
vírus,
A Főtéren suhant nesztelen,
Kánikulában, hidegben,
S találkozott velem.

Ballagtam éppen a Szamos felé,
S égtek testemben a baktériumok,
Bacilus, kokkusz, sztreptokokkusz
–
Félek, hogy meghalok.

Kötő Nóra
Mert egy vírus vagy

Nem kívánt csodáknak
Tükre a szemed,
Kinéztél magadnak
Te, a szörnyeteg,
Mestersejtje
A temetésnek.

Átok ezerszer
A pusztításod,
Mert minket néztél,
Mert minket láttál,
s mert zölden lappangsz
túl a falnál.

Simon Linda
Itt van a COVID!

Itt van a COVID, itt van újra,
Vajon mikor megy már el?
Hol van már az oltás végre,
Amit orosz talált fel?
Koronások karanténban,
Diákok a gép előtt,
Tanárok a kameránál
Szivatják a felelőt.
Hol vannak a bulik, partik?
Nincsen már több bulizás.
Győrfi Pál is azt diktálja:
Maradj otthon, honfitárs!

Kun Dávid
Biztató

Ne ess kétségbe, nem bánt a
korona!
Csak egy a törvény: menj haza,
menj haza!

Ha kimész a kertből,
Zavarba jössz a rendtől!

Ha egyetlen vagy, mint a szálfá,
Unalmas lesz a korona álma.

Nehézséget hoz az egész világra,
És a végét ki látja?

Szakács Apor
A maszk köde

A maszk köde, látod,
a fürge diákat
félre is csalta, a tanár se lát.
Ülve, csüggedve,
fogyni kezd kedve,
s egy bő ásítással megint nem lát.
Régi, jó nedves
maszk szaga repdes,
néma órákra tanár kullog.
Zeng a magasztos
karibi ritmus,
víg minden kedve: szabadulok.

Gábos-Szövérdi Dávid
Szabadságot s nyarat

Csakhogya újra látlak, égnek ezüst
tükre,
égnek ezüst tükre, szép csöndes
Karantén!
Arcodat a maszk milyen
gyönyörűen rejt,
S mi csak ülünk a kanapén.

Leülök egy sörre, s elalszom
gyorsan,
az éjjeli csendben az alvó fa alatt.
Nem is vagyok tán itt, csupáncsak
álmodom:
Szabadságot álmodom s melléje
nyarat.

Buzogány Apor
Anyád tyúkja, korona

Ej, mi a kő! Tyúkanyó, kend
Karanténban ül? Ott bent?
Lám, csak jó az Isten, jót ad,
Ezerrel koronát és zsoldárt!

Kínából ered, s megy föl-alá,
Még Izlandra is fölszáll,
Mégfertőz, s beteget kovácsol,
Nem enged ki a szobából.

Bartha Gergely
Kovács Béla úr

Mint megfázott királyfi
Túl Kolozsvár határán,
Él magában karanténban
Kovács Béla mogorván.
Be jó lenne elmenni,
Ha bulit szervez a szomszédom...
Közbevágotott Iohannis úr:
„Maradj otthon, barátom!”

Kun-Márk Roland
Tiszta szívvel

Nincsen maszkom, se papírom,
se engedélyem, se fertőtlenítóm,
se gumikesztyűm, se munkám,
se türelmem, se kedvem,
hogy otthon legyek szüntelen.

Székel Tamás
Csendes már

Csendes már a sulis udvara,
Csendesek az osztályok,
Már a falevél sem hullana,
Milyen ez, hát mondjátok?

Soós Lóránd
Magyar tanácsosok

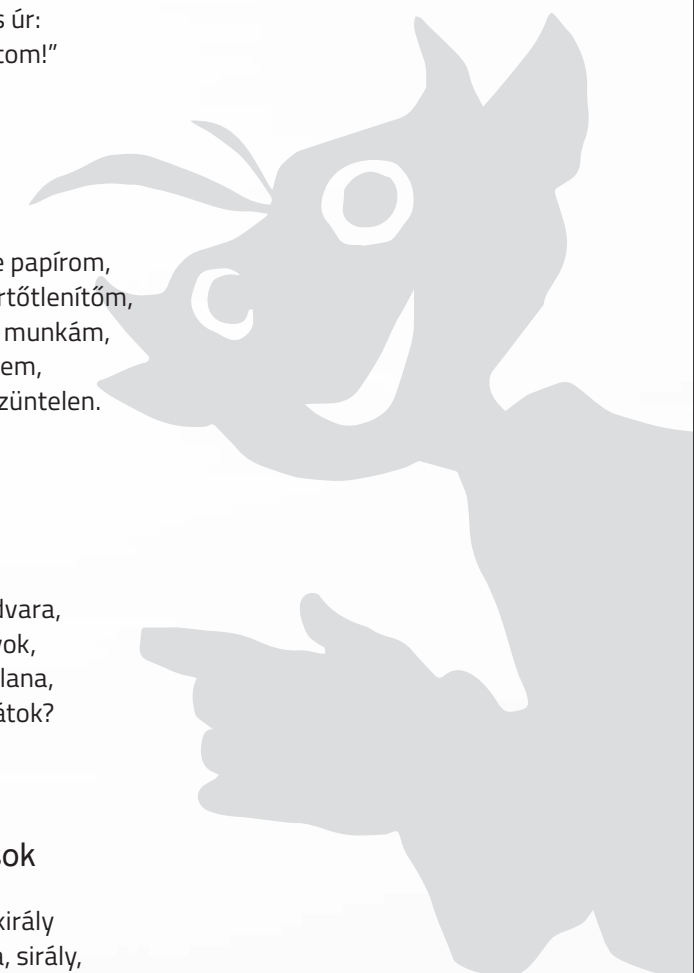
Edward király, angol király
mások maszkját lopja, sirály,
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
A Magyar néptanács.

Van-e ott elnök, a tanácsos jó?
Levegő tiszta, jó?
Használt-e a fertőtlenítés:
Az alkoholos törölgetés?

Erdődi Mátyás
Vírus?

Én nem tudom, mi ez, de nem
érezem,
Hogy online lett megint az életem,
Rendőr távoli hangja hajhász,
Mint koronavírus az utcát.

Én nem tudom, mi ez, de nem jó.
Bezárt boltok, ne zárjon, nem
hagyom.
Ha tiltott, tilos, ne legyen,
Ha vírusos, kerüljön engem.

A háziállatokra is maszkot húztak az 1918-as spanyolnáthajárvány idején

„A terjedés oka? A csökönység, semmi más” – mondta dühödten 1918 novemberében Iowa államban Woods Hutchinson angol-amerikai orvos (1862–1930), akinek szavait a spanyolnátha tombolása során gyakran lehetett olvasni az újságokban. Az egyébként karanténellenes Hutchinson a védekezés megfelelő módját a maszkok használatában látta.

„A nátha kórokozója nem törődik a lelkiállapotoddal vagy az elveiddel. Ha beköltözött az orrodba, teljesen mindegy, hogy félsz tőle vagy sem” – magyarázta egy alkalommal Hutchinson. A szakember ugyanakkor nem támogatta a karantént, szerinte a szájmászk a védekezés legjobb módja. Gyakran emlegette a nyugati államokat mint követendő példát, ott ugyanis néhány város nyilvános helyein kötelező maszkviselést rendeltek el a hatóságok. Mivel akkoriban nem állt rendelkezésre hatalmas mennyiségű orvosi szájmászk, sokan egyszerűen valamilyen szövettel tekerték be a fejüket. Néhány amerikai pedig odáig ment, hogy a háziállatainak is maszkot adott, mert komolyan tartottak attól, hogy a kedvtelésből tartott állatok megfertőzhetik a gazdáikat.

(Forrás: Múlt-kor, a történelmi magazin)

Seattle-i maszkos asszonyok két szájmászkos macskával

Ez a kutya is kapott szájmászkot

A kép a spanyolnátha tombolásának hónapjaiban készült a kaliforniai Dublinban. Az ismeretlen család hat tagja hagyományos maszkokat visel, ám a családfő kezében látható macska is kapott egyfajta maszkot, amely az orrára, valamint a szájára ráteker, a feje hátsó részén megkötött, fehér színű gézdarabból állt.

Cimbi naplója

Sziasztok!

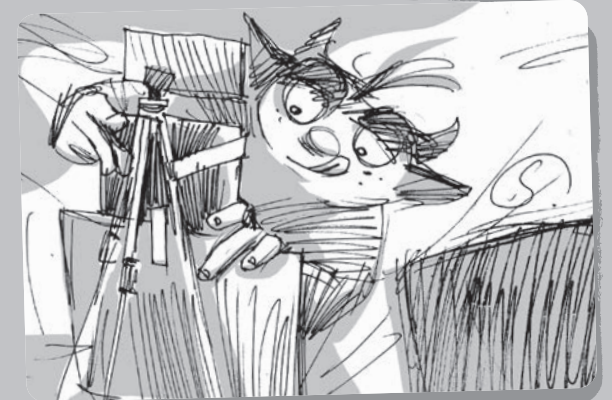
Sajnos, megint elment a net, ezért megkésve írok nektek. Sok furcsaságok vannak mióta ez az itthon tanítás van, de a legfurcsább a net. **S a max.** Szerencsére itthon nem hordunk **makszt**, de az uton, a vásárban, az üzletekben s mindenhol, ami kint van ott igen. Viszont a netet nem értem. Apuci próbálta elmagyarázni, hogy **a net az a wifi**, s az olyan, ami nem látszik, de akkor hogy van hogy van net, nincs net? Semmi se változik, s mégis elmegy a net... Az **ANGYALKA** más. Ő hoz ajándékot, s karácsonyfát, tehát látszik, hogy van, csak nem látszik. De az internet az mit hoz? Láthatatlan jelt, így mondta apuci. De ha láthatatlan, akkor hogy megy be a gépbe? **Hogy teszi be például az oszít a laptopba?** Számtalan kérdések ezek, amik engem mostanában igen erőst foglalkoztatnak. A fekete lyukak s a fénysebesség is elég nehezen érthetők nekem, de a net még ezeknél is nehezebb.

Szerencsére anyuci ezekben sokat segít, mert ő rendszeren résztvesz minden fizikaórámon (nincs bekapcsolva a kamera), s akkor elmondja, hogy mit mondott a tanár. **A törцит is nagyon szereti**, igaz, eddig azt hitte, hogy a trianon is egy matekféleség, mint a trigonometria, de most már tuggya, hogy az más. **Az egy szomorú történet.** S anyuci imádja az ilyen kicsit szomorkás, kicsit bús történeteket. Azt mondja általában ezekben van a **heppiend.** A csattanó. Olyan, mint a szomszéd bácsi. Az is **csattanó ki az egészségtől**, olyan piros az arca, hogy temperárával se lehetne pirosabab festeni.

Pár napig nem nagyon telefonáltam, mert a ködben eltűnt a telefonom. Ezért **nem szeretem a ködt.** Mert mindig valami eltűnik, mint szürke számár a ködben. A telefonom is eltűnt, és nem is tudtuk keresni, mert hiába keresünk valamit a ködbe, meg kell várni míg felszáll. Egyszer egy szürke galambot is így találtunk, pontosabban láttunk, mikor felszállt. De a telefonom ott lapult a konyhában az asztalon. A ködben. Szerencsére az apuci telefonjáról tudtunk üzeni a Zoszinak, hogy nem tudok belépni a mítre. Mit nem tud, kérdezte a Zoszi, mert nála is nagy köd volt, mire apuci válaszolt **mitre, hogy nem tudok belépni a mítre!** Így végül megértették egymást, mert apuci hosszú í-vel mondja. Mérgembe, amikor megkerült a telefonom, letöröltem **a lépésmérőt.** Ez a legfelelősebb aplikáció az egész androidos világban. Szobából a konyhába 7 lépés, onnan a fürdő 5, s vissza ugyanennyi. Ez húszonnégy lépés, szorozva háromszor, az annyimint... pontosan annyi, hogy $24 \times 3 = \text{leírom a kettőt}$, mert 4×3 az tizenkettő, megy tovább az egy, szorozva kettővel, az egyszer kettő kettő, annyimint. Na, mindegy végül is, letöröltem a lépésmérőt, s kész. Ti vigyázzatok, hogy ne hagyjátok otthon a maxot, mert büntetnek.

Maradok a régi köszönéssel, met egyszer úgyis lesz megint: Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet!

Hóhullás házilag

Csillag István rajzai

Kutyahősök

Híres hollywoodi német juhászkutya	Szántó-eszköz	Nemesgáz	Daniel Auber operája	Indulat-szó	Szemmel érkeled	Hirt küld	Gramm	Nagyság része!	Kontroll	Tonna Farmer-márka	Gondolkozás
Tévés krimisorozat kutyája											Francia képregények kutyaszárja
Kettős lakóépület							Ruha uszálya Joule				
Német énekesnő				Tehén adja Arab ország				Messzire látszik Táncmulatság			
A tárgy ragja	Kerek színház Gyomrába juttat						Igekötő Rendőrku-tya volt			Kefe közepe! Nulla	
Megitat (két szó)						Egyház-jog Omla- dozó					Bálint Ágnes kutyahőse
Nyugat röviden		Lakrészt! Ijedt			Puskát fe- léje elsüt Hungary					Részben megfog! Keresz- tűlme- gy	
Elgon- dolás				Haza Nász- induló!				Van ideje Rüd végei!			
Trója					Strasse röviden Kenő- anyag				Társa röviden '48-as csata helyszíne		
Norvég autójel	Kiszolgál- tatja magát Nagy szaglószer- v										Kiló Janis ... énekesnő
	Mosdó közepe! Úrutas kutya			Kén és argon Álldo- gálás				Előkelő arab A vásár eleje!			
Régi súlymér- ték			Ritka férfinév Sport- fogadás				Igaz 51 római számmal				Híres mis- kolci men- tőkutya
Cicero pénze volt		Raktá- zás Török méltóság								Post meridiem Lenti helyre	
... jó egészség a népdal szerint					Duplán: édesség Izzó közepe!			Magyar folyó A vonat eleje!			
Iskolai írószerrel bekenő							Finom papír Belga autójel				
Odüsszeusz kutyája						Fekete István kutyahőse					CS

Cimbi képtára

KÓNYA ÉVA

Jézus születése felvidéki reneszánsz oltárképeken

Németlipce (mai szlovák nevén: Partizánska Ľupča) Szent Máté evangélistának szentelt, Árpád-kori templomában, az egykori Jézus születése oltár központi tábláján a Szűzanya mandorla alakú bölcsőben fekvő Jézus mellett imádkozik, az újszülöttet angyalok éneke köszönti, és a hegytetőn álló pásztoroknak csillag és angyal adja hírül a születés csodáját (ismeretlen mester alkotása, 1450 körül)

A Bártfa (mai szlovák nevén: Bardejov) városában épült Szent Egyed-templom tizenegy épen megmaradt, reneszánsz kori szobrokkal, festményekkel, faragványokkal és domborművekkel díszített szárnyas oltára közül a legjelentősebb a bártfai takácsok megrendelésére készített Krisztus születése oltár (ismeretlen mester: a Krisztus születése oltár egyik táblája, 1490 körül)

A selmecbányai (mai szlovák nevén: Banská Štiavnica) Mária-templom egykori főoltárának Hontszentantál templomában őrzött táblaképét alkotó mester nevének csak a kezdőbetűi ismertek: MS. A képen Mária és József áhítattal nézi az angyalokkal körülvett, áldásra emelt kezű gyermeket, akinek biztonságát a romos istállóban álldogáló barmok vigyázzák, és akiért térdre borulva imádkoznak a pásztorok (MS mester: *Krisztus születése*, 1506)

Rozsnó (mai szlovák nevén: Rožňava) Szűz Mária mennybemenetele-templomának szárnyas oltára a város középkori bányászegyesületének megrendelésére készült védőszentjük, Szent Anna tiszteletére. Az oltár egyetlen megmaradt táblaképén a főalakok – Szent Anna, Szűz Mária és Jézus – mögött a késő középkori ércbányászat és kohászat eszközeinek, a bányászok mindennapjainak legrégebb ismert ábrázolása látható (ismeretlen mester: *Szent Anna harmadmagával*, 1513)

RENDELD MEG
MOST A
CIMBORÁT
A 2020-2021-ES
TANÉVRE!

Éves előfizetési díj:

30 lej (3,33 lej / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimborá ára nem előfizetőknek:

4 lej / lapszám.

- keresd az iskolai terjesztőnél
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon
- írd a cimboramail@gmail.com címre

www.cimbora.net